

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ 2) ศึกษาความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น และ 3) ประเมินและนำเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสถานการณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น

ตอนที่ 3 ผลการประเมินและนำเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสถานการณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะ เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ โดยผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ และ 2) ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์

เป็นผลการศึกษาสถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ด้วยการสัมภาษณ์ครูทัศนศิลป์ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจงจากครูทัศนศิลป์ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำโรงเรียนทั้งโรงเรียนรัฐบาลและเอกชน สอนรายวิชาทัศนศิลป์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มีประสบการณ์การสอนทัศนศิลป์ไม่ต่ำกว่า 3 ปี สัมภาษณ์เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ด้วยการสัมภาษณ์ครูทัศนศิลป์ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1) รูปแบบและระดับความรุนแรงของการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ครูทัศนศิลป์ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและระดับความรุนแรงของการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 รูปแบบและระดับความรุนแรงของการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ความคิดเห็น	จำนวน
การกลั่นแกล้งทางสังคมด้วยการทำลายความมั่นใจ การทำให้อึดอัดใจ หรือการกีดกันออกจากกลุ่ม เนื่องจากฐานะที่แตกต่างกัน / ความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน / เด็กพิเศษ / คู่กับเพื่อนไม่รู้เรื่อง	4
ด้านร่างกายก็มีการสัมผัสร่างกายหรือใช้กำลังทำร้ายร่างกาย แต่ยังไม่ถึงกับการใช้ความรุนแรง	3
มีการล้อเลียนเพื่อความขบขันเป็นครั้งคราว การล้อเลียนใช้คำหยาบ	3
กลั่นแกล้งทางไซเบอร์ทั้งทะเลาะทาง Facebook หรือการตั้งกลุ่ม Line Anti	2
การใช้กำลังทำร้ายร่างกาย แกล้งกันทั้งซัดขาให้ล้ม ช่วนกัน บางคนถึงกับขำหัว	1
การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ตอนนี้ยังไม่พบ	1

ครูทัศนศิลป์ที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่กล่าวถึงรูปแบบและระดับความรุนแรงของการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการกลั่นแกล้งทางสังคมด้วยการทำลายความมั่นใจ การทำให้อึดอัดใจ หรือการกีดกันออกจากกลุ่ม เนื่องจากฐานะที่แตกต่างกัน หรือความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน หรือเด็กพิเศษ หรือคู่กับเพื่อนไม่รู้เรื่อง โดยมีการกลั่นแกล้งกันเล็กน้อยด้วยการสัมผัสร่างกาย แต่ยังไม่ถึงกับการใช้ความรุนแรง และการพูดล้อเลียนเพื่อความขบขัน การใช้คำหยาบ โดยมีรายละเอียดข้อความความคิดเห็นดังนี้

“นักเรียนที่โรงเรียนก็มีกลั่นแกล้งกันบ้าง แต่น้อย ด้านร่างกายก็มีการสัมผัสร่างกายหรือใช้กำลังทำร้ายร่างกาย แต่ไม่ได้รับบาดเจ็บรุนแรง ด้านคำพูดก็มีการล้อเลียนเพื่อความขบขันเป็นครั้งคราว แล้วก็มี การกลั่นแกล้งทางสังคมด้วยการทำลายความมั่นใจหรือทำให้อึดอัดใจ การกีดกันออกจากกลุ่ม ส่วน การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ตอนนี้ยังไม่พบ”

ครูทัศนศิลป์ ก (สัมภาษณ์ 4 มิถุนายน 2563)

“ส่วนมากในระดับประถมศึกษาจะเป็นการกลั่นแกล้งกันเล็กน้อย เช่น การล้มปลัดทางร่างกายแต่ยังไม่ถึงกับการใช้ความรุนแรง การแบ่งแยกผู้อื่นออกจากกลุ่มมีแต่น้อยมาก ส่วนมากมักจะมาจากการทำงานร่วมกัน ความรับผิดชอบและความสนใจในการทำงานร่วมกัน บางคนจึงกลายเป็นคนที่เพื่อนไม่ค่อยอยากทำงานร่วม เกิดการแบ่งแยกกันในชั้นเรียน”

ครูทัศนศิลป์ ข (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2563)

“นักเรียนที่โรงเรียนจะค่อนข้างมีฐานะก็จะมี การแบ่งกลุ่มกันหรือกีดกันออกจากกลุ่มบ้าง เพราะเรามีห้องธรรมดากับ English โปรแกรมด้วย ซึ่งก็แบ่งกลุ่มเด็กในระดับนี้เรียบร้อยแล้ว”

ครูทัศนศิลป์ ง (สัมภาษณ์ 23 กรกฎาคม 2563)

นักเรียนบางโรงเรียนมีการกลั่นแกล้งกันทางร่างกายทั้งการลวนลาม การใช้กำลังทำร้ายร่างกายจนได้รับบาดเจ็บ การกีดกันออกจากกลุ่มเนื่องจากความสนใจที่แตกต่างกัน รวมถึงการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์เพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแล้วมาทะเลาะกันต่อที่โรงเรียน และการสร้างกลุ่มแอนตี้เพื่อโจมตีกัน

“ที่โรงเรียนมี bully กันค่อนข้างมาก มีแกล้งกัน ไล่เปิดกระโปรง ผู้หญิงไล่จับผู้ชาย เด็กผู้ชายก็แกล้งกลับด้วยการจับหน้าอก มีการล้อเลียนใช้คำหยาบ พวกที่เป็น LD ก็จะถูกกีดกันจากกลุ่มเพื่อนหรือบางคนคุยกับเพื่อนไม่รู้เรื่อง เพื่อนคุยกันเรื่อง Got7 แล้วไม่รู้จักก็จะเข้ากับเพื่อนไม่ได้ นอกจากนี้ก็มีการทะเลาะกันทาง Facebook แล้วก็มีเรื่องกันต่อที่โรงเรียน เด็กบางคนก็เขียนระบายอารมณ์ใน Facebook”

ครูทัศนศิลป์ ค (สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2563)

“เด็กมีแก๊งกันทั้งซัดขาให้ล้ม ช่วนกัน บางคนถึงกับขาหักเลย มีตั้งแก๊งกีดกันกอดตัน ตั้งกลุ่ม Line Anti เพื่อน จนเพื่อนลาออกเลย แล้วก็มีล้อเลียนจนเพื่อนร้องไห้ จริง ๆ ก็แล้วแต่รุ่น บางรุ่นก็น่ารักมาก บางรุ่นก็มีเกเรหลายคน”

ครูทัศนศิลป์ จ (สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2563)

1.2) ประเด็นหรือเนื้อหาในการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ครูทัศนศิลป์ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นในการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียน โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ประเด็นในการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียน

ความคิดเห็น	จำนวน
การล้อเลียนเพื่อความสนุกสนาน ล้อเลียนปมด้อย เช่น รูปร่างหน้าตา ล้อชื่อที่ตลกขบขัน หรือเพศสภาพ	5
พวกที่ตั้งใจใช้ความรุนแรงหรือรังแกเพื่อนเพราะปมด้อยหรือความก้าวร้าวก็มีบ้าง	2
นักเรียนชายชั้นประถมปลายที่มีการเล่นกัน หยอกล้อกันจนบานปลายเป็นการทะเลาะวิวาทกันในที่สุด	1

ประเด็นในการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนส่วนใหญ่จะเป็นการล้อเลียนเพื่อความตลกขบขัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตา เพศสภาพ หรือปมด้อยของผู้อื่น ส่วนนักเรียนที่ตั้งใจใช้ความรุนแรงเนื่องจากความก้าวร้าวของตนเอง หรือปมด้อยของตนเองมีเป็นส่วนน้อย โดยมีรายละเอียดข้อความความคิดเห็นดังนี้

“ส่วนใหญ่จะเป็นการล้อเลียนเพื่อความสนุกสนานมากกว่า
พวกที่ตั้งใจใช้ความรุนแรงหรือรังแกเพื่อนเพราะปมด้อยตัวเองก็มีบ้าง
แต่น้อยมาก”

ครูทัศนศิลป์ ก (สัมภาษณ์ 4 มิถุนายน 2563)

“มักพบการล้อเลียนปมด้อย เช่น รูปร่างหน้าตา ล้อชื่อที่ตลก
ขบขัน แล้วก็นักเรียนชายชั้นประถมปลายที่มีการเล่นกัน หยอกล้อกันจน
บานปลายเป็นการทะเลาะวิวาทกันในที่สุด”

ครูทัศนศิลป์ ข (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2563)

“จะมีล้อเลียนเน้นความตลก ขำขัน ล้อเพื่อนที่เป็นตุ๊ด ตัวเหม็น
ตัวดำ หน้าอกโต คนที่โดนล้อส่วนใหญ่ก็ด่ากลับ”

ครูทัศนศิลป์ ค (สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2563)

“ก็มีล้อเลียนบ้างในเรื่องรูปลักษณ์ ล้อเลียนเพื่อความสนุกเป็น
ส่วนใหญ่”

ครูทัศนศิลป์ ง (สัมภาษณ์ 23 กรกฎาคม 2563)

“เรื่องที่แก่งกันก็มีล้อเลียนปมด้อยเพื่อน เพศสภาพ หรือบาง
คนก็ก้าวร้าวมาก ๆ อยากจะแก่งคนอื่น”

ครูทัศนศิลป์ จ (สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2563)

1.3) สัญญาที่บ่งบอกว่านักเรียนถูกกลั่นแกล้งรังแก

ครูทัศนศิลป์ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาที่บ่งบอกว่านักเรียนถูกกลั่นแกล้งรังแกในโรงเรียน โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.3 สัญญาที่บ่งบอกว่านักเรียนถูกกลั่นแกล้งรังแกในโรงเรียน

ความคิดเห็น	จำนวน
นักเรียนที่โรงเรียนส่วนใหญ่จะแจ้งครู พ่อแม่ หรือพี่ เวลาที่โดนกลั่นแกล้ง	3
คนที่ถูกกลั่นแกล้งส่วนใหญ่จะเป็นคนเก็บตัว ไม่ค่อยเข้าสังคม มีซึมเศร้าบ้าง แล้วก็ ไม่อยากมาโรงเรียน	2
นักเรียนบางโรงเรียนจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวขึ้นและรังแกเพื่อนกลับ เนื่องจาก นักเรียนมีปัญหาทางด้านอารมณ์	2
โรงเรียนไม่มีการกลั่นแกล้งกันมากจนคนที่ถูกกลั่นแกล้งแสดงสัญญาณอะไรออกมา	1

นักเรียนที่ถูกกลั่นแกล้งจะมีทั้งคนที่แจ้งครู พ่อแม่ หรือพี่ว่าตนเองถูกกลั่นแกล้ง ไม่มีการแสดงอาการออกมา โดยมีนักเรียนบางส่วนที่จะมีพฤติกรรมเก็บตัว ซึมเศร้า ไม่เข้าสังคม ไม่อยากมาโรงเรียน จนบางคนถึงขั้นลาออกจากโรงเรียน นักเรียนบางโรงเรียนจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวขึ้นและรังแกเพื่อนกลับ เนื่องจากนักเรียนมีปัญหาทางด้านอารมณ์ โดยมีรายละเอียดข้อความคิดเห็นดังนี้

“เวลาที่นักเรียนโดนแกล้งมาก ๆ จะดูเก็บตัว ไม่ค่อยเข้าสังคม มีซึมเศร้าบ้าง แล้วก็อยากมาโรงเรียน แต่ก็ไม่มีเยอะนะคะ เพราะนักเรียนที่โรงเรียนส่วนใหญ่จะมาบอกเวลาที่โดนกลั่นแกล้ง”

ครูทัศนศิลป์ ก (สัมภาษณ์ 4 มิถุนายน 2563)

“ที่โรงเรียนไม่มีการกลั่นแกล้งกันมากจนคนที่ถูกกลั่นแกล้งแสดงสัญญาณอะไรออกมา”

ครูทัศนศิลป์ ข (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2563)

“นักเรียนที่ถูกกลั่นแกล้งก็จะบอกครูว่า เพื่อนคนนี้แกล้ง ไม่ได้มี
อาการอะไร เพราะพวกนี้ส่วนใหญ่กล้าแสดงออกกันอยู่แล้ว”

ครูทัศนศิลป์ ง (สัมภาษณ์ 23 กรกฎาคม 2563)

“คนที่ถูกแกล้งส่วนใหญ่จะเป็นคนเก็บตัว ไม่ค่อยมีเพื่อน เวลา
ถูกแกล้งก็จะร้องไห้ ไม่อยากมาโรงเรียน มีคนนั่งทนไม่ได้ลาออกไปเลย”

ครูทัศนศิลป์ จ (สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2563)

“เด็กที่ถูกรังแกส่วนใหญ่ก็จะโทรฟ้องพ่อแม่ หรือโทรฟ้องที่
ตัวเองที่เป็นนักเลง พวกที่เก็บตัวจะมีน้อย ที่โรงเรียนจะก้าวร้าวขึ้น
อาละวาดกลับ เช่น ผลักหรือต่อยเพื่อนที่มารังแกกลับ เป็นพฤติกรรมที่มี
ต่อกัน นักเรียนจะมีปัญหาด้านอารมณ์หลายคน”

ครูทัศนศิลป์ ค (สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2563)

1.4) คุณลักษณะของนักเรียนที่มักจะเป็นผู้กลั่นแกล้งรังแกผู้อื่น

ครูทัศนศิลป์ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียนที่กลั่นแกล้งผู้อื่น โดยสามารถสรุป
เป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.4 คุณลักษณะของนักเรียนที่กลั่นแกล้งผู้อื่น

ความคิดเห็น	จำนวน
รู้สึกว่าคุณเองไม่มีความสำคัญ จึงต้องการเรียกร้องความสนใจ	4
เป็นคนที่เชื่อมั่นในความคิดของตัวเอง นิสัยก้าวร้าว	4
ส่วนใหญ่จะมีปัญหาครอบครัวรู้สึกโดดเดี่ยว ที่บ้านไม่ค่อยมีเวลาให้	2
เคยถูกระทำอย่างรุนแรงจากครอบครัวมาก่อน	1

คุณลักษณะของนักเรียนที่กลั่นแกล้งผู้อื่นส่วนใหญ่จะต้องการเรียกร้องความสนใจ รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสำคัญ และนักเรียนที่กลั่นแกล้งผู้อื่นเพราะเชื่อมั่นในความคิด การกระทำของตนเอง มีนิสัยก้าวร้าว เนื่องจากปัญหาทางครอบครัว ครอบครัวไม่มีเวลาให้ หรือถูกกระทำอย่างรุนแรงจากครอบครัว โดยมีรายละเอียดข้อความคิดเห็นดังนี้

“นักเรียนที่ชอบบรังแกผู้อื่นส่วนใหญ่จะเป็นคนที่เชื่อมั่นในความคิดของตัวเอง นิสัยก้าวร้าว บางคนก็ชอบเรียกร้องความสนใจ”

ครูทัศนศิลป์ ก (สัมภาษณ์ 4 มิถุนายน 2563)

“ที่โรงเรียนไม่ค่อยมีนะครับ ถ้ามีก็จะเป็นคนที่เชื่อมั่นในความคิดและการกระทำของตนเองว่าถูกต้อง หรือเป็นคนที่รู้สึกว่าตัวเองไม่มีความสำคัญ จึงต้องการเรียกร้องความสนใจ”

ครูทัศนศิลป์ ข (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2563)

“นักเรียนที่ bully คนอื่นจะเคยถูกกระทำอย่างรุนแรงจากครอบครัวมาก่อน ทั้งที่บ้านมีปัญหา ไม่มีคนดูแล บางคนอยู่กับพี่ที่เข้าออกสถานพินิจบ่อย ๆ บางคนทำตัวเป็นเจ้ใหญ่ ก้าวร้าว พวกนี้จะมี Self-esteem ต่ำ บางคนโดดเดี่ยวมาก บางคนแสดงออกอย่างก้าวร้าว”

ครูทัศนศิลป์ ค (สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2563)

“นักเรียนที่แกล้งคนอื่นในโรงเรียนส่วนใหญ่จะต้องการเรียกร้องความสนใจ เพราะที่บ้านไม่ค่อยมีเวลาให้ มีทั้งขโมยของเพื่อน แกล้งเพื่อน เอาของเพื่อนไปซ่อน เด็กพวกนี้เพื่อน ๆ ก็จะไม่อยากคบ”

ครูทัศนศิลป์ ง (สัมภาษณ์ 23 กรกฎาคม 2563)

“ส่วนใหญ่จะมีปัญหาครอบครัวรู้สึกโดดเดี่ยวเลยเรียกร้องความสนใจ บางคนมีนิสัยก้าวร้าวชอบใช้ความรุนแรงแก้งเพื่อนให้เจ็บตัว คนนี้ที่บ้านพาไปบำบัดแล้ว ตอนนี้อยู่ ป.5 ดีขึ้นมาก”

ครูทัศนศิลป์ จ (สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2563)

1.5) คุณลักษณะของนักเรียนที่มักจะเป็นผู้ถูกกลั่นแกล้ง

ครูทัศนศิลป์ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียนที่ถูกกลั่นแกล้ง โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.5 คุณลักษณะของนักเรียนที่ถูกกลั่นแกล้ง

ความคิดเห็น	จำนวน
นักเรียนที่มีพฤติกรรมเป็นกลุ่มเพศทางเลือก LGBTQ	4
เป็นคนที่เก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก	3
คนที่พัฒนาการช้าก็โดนกลั่นแกล้ง	2

คุณลักษณะของนักเรียนที่ถูกกลั่นแกล้งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเพศทางเลือก LGBTQ คนที่เก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก และนักเรียนที่มีพัฒนาการช้า โดยมีรายละเอียดข้อความความคิดเห็นดังนี้

“นักเรียนที่จะถูกกลั่นแกล้งส่วนใหญ่จะเป็นคนที่ไม่กล้าแสดงออก ก็จะไม่โดนเพื่อนล้อ แล้วคนที่พัฒนาการช้าก็โดนกลั่นแกล้งบ้าง”

ครูทัศนศิลป์ ก (สัมภาษณ์ 4 มิถุนายน 2563)

“ในโรงเรียนจะพบนักเรียนที่มีพัฒนาการช้าและนักเรียนที่เริ่มมีพฤติกรรมเป็นกลุ่มเพศทางเลือก แต่ก็ไม่พบการกลั่นแกล้งที่รุนแรงนัก”

ครูทัศนศิลป์ ข (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2563)

“ส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่ไม่กล้าแสดงออก แต่ก็ฟ้องครูนะ บาง คนก็อยากสู้แต่สู้ไม่ได้ก็เลยถูกแกล้งบ่อย กลุ่มเพศทางเลือกก็ถูกแกล้ง บ่อย แต่พวกนี้จะสู้กลับ ด่ากลับ”

ครูทัศนศิลป์ ค (สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2563)

“ไม่ได้มีใครถูกแกล้งเป็นพิเศษ พวก LGBTQ ก็จะมีกลุ่มของเขา นักเรียนส่วนใหญ่จะล้อเล่น แชวกัน เรื่องลี้ลับบ้าง อ้วนบ้าง”

ครูทัศนศิลป์ ง (สัมภาษณ์ 23 กรกฎาคม 2563)

“เด็กที่ถูก Bully จะเป็นพวกที่เก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก กับ กลุ่มเพศที่ 3 พวกที่จะถูก Bully ทั้งจากเพื่อนและจากครูเลย”

ครูทัศนศิลป์ จ (สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2563)

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาจากการ สัมภาษณ์ครูทัศนศิลป์สามารถสรุปได้ว่า สถานการณ์การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับ ประถมศึกษาส่วนใหญ่มีรูปแบบการกลั่นแกล้งด้วยการกีดกันออกจากกลุ่ม การกลั่นแกล้งทางร่างกาย แต่ไม่ได้รับบาดเจ็บรุนแรง และการพูดล้อเลียนเพื่อความขบขัน นักเรียนบางโรงเรียนมีการใช้กำลังทำ ร้ายร่างกายจนได้รับบาดเจ็บ และมีกรกลั่นแกล้งทางไซเบอร์แล้วมาทะเลาะกันต่อที่โรงเรียน รวมถึง การสร้างกลุ่มแอนตี้เพื่อโจมตีกันทางไซเบอร์ ประเด็นในการกลั่นแกล้งส่วนใหญ่จะเป็นการล้อเลียน เพื่อความขบขันมีเนื้อหาเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตา เพศสภาพ หรือปมด้อยของผู้อื่น โดยเมื่อนักเรียนถูก กลั่นแกล้งส่วนใหญ่จะแจ้งครูหรือผู้ปกครอง นักเรียนบางส่วนจะเก็บตัว ซึมเศร้า และไม่ยอมมา โรงเรียน บางส่วนจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวและรังแกเพื่อนกลับ ซึ่งนักเรียนที่กลั่นแกล้งผู้อื่นส่วน ใหญ่จะต้องการเรียกร้องความสนใจ รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสำคัญเนื่องจากปัญหาทางครอบครัว ส่วน นักเรียนที่ถูกกลั่นแกล้งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเพศที่สาม คนที่เก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก และนักเรียนที่มี พัฒนาการช้า

1.2 ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์

ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1.2.1) จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาศิลปะเพื่อพัฒนานักเรียน

ครูทัศนศิลป์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาศิลปะเพื่อพัฒนานักเรียนโดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.6 ความคิดเห็นของครูทัศนศิลป์เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาศิลปะเพื่อพัฒนานักเรียน

ความคิดเห็น	จำนวน
การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับ และเข้าใจผู้อื่น	3
การชี้ให้เห็นว่าศิลปะมีความสวยงามที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล	3
กำหนดจุดมุ่งหมายให้เด็กช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	2
สอดแทรกเนื้อหาเรื่องความเข้าใจตนเองและผู้อื่น	1
กำหนดจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเข้าใจตนเองและสร้างความรู้สึกรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นในระดับน้อย	1

ครูทัศนศิลป์ที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับ และเข้าใจผู้อื่น และการชี้ให้เห็นว่าศิลปะมีความสวยงามที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล รวมถึงการกำหนดจุดมุ่งหมายให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีรายละเอียดข้อความความคิดเห็นดังนี้

“มีการกำหนดจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเข้าใจตนเองและสร้าง
ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นแต่อยู่ในระดับน้อย ส่วนมากจะเป็น
กิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับและ
เข้าใจผู้อื่น”

ครูทัศนศิลป์ ข (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2563)

“ที่จริงก็ไม่ได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ แต่มีการให้ทำงาน
กลุ่มร่วมกัน การสอนให้แบ่งปันกัน”

ครูทัศนศิลป์ ง (สัมภาษณ์ 23 กรกฎาคม 2563)

“กำหนดจุดมุ่งหมายให้ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างที่
โรงเรียนจะเป็นโรงเรียนเรียนรวมก็จะให้ช่วยกันดูแลเด็กพิเศษ เวลา
สอนก็จะมีการกลุ่มด้วยให้แบ่งหน้าที่และช่วยเหลือกัน”

ครูทัศนศิลป์ จ (สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2563)

ครูทัศนศิลป์ที่ให้ข้อมูลบางส่วนจะสอดแทรกเนื้อหาเรื่องความเข้าใจตนเองและผู้อื่นใน
กิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการชี้ให้เห็นว่าศิลปะมีความสวยงามที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล
เน้นที่ความตั้งใจของนักเรียน รวมถึงการเปิดวิชาเลือกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสันติภาพด้านต่าง ๆ ผ่าน
กิจกรรมการสร้างสรรค์งานศิลปะ

“ในเนื้อหาการสอนปกติไม่ได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่
ชัดเจน แต่ในการเรียนการสอนได้มีการสอดแทรกคำพูด ในเชิงที่ให้
ผู้เรียนไม่ประเมินงานศิลปะของผู้อื่นหรือผู้ที่มีทักษะด้อยกว่าตน โดย
ชี้ให้เห็นว่าศิลปะมีความสวยงามที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล ไม่มี
งานชิ้นไหนที่ไม่มีความสวยงาม และให้มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนขณะมี

การปฏิบัติงาน และเปิดวิชาเลือกเสรีชื่อ Art for peace ที่สอดคล้อง
เนื้อหาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสันติภาพในด้านต่าง ๆ ผ่านกิจกรรม
การสร้างสรรคงานศิลปะด้วย”

ครูทัศนศิลป์ ก (สัมภาษณ์ 4 มิถุนายน 2563)

“มีทั้งการแนะแนว การระบายอารมณ์ความรู้สึก การเรียน
การสอนก็มีการพูดคุยถึงความแตกต่างของคนที่มีพื้นฐานต่างกัน ไม่ได้
ตัดสินประเมินผลงานจากความสวย แต่นั่นที่ความตั้งใจของนักเรียน”

ครูทัศนศิลป์ ค (สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2563)

1.2.2) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจตนเองและสร้างความรู้สึกเห็น อกเห็นใจ

ครูทัศนศิลป์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจ
ในตนเองและสร้างความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.7 ความคิดเห็นของครูทัศนศิลป์เกี่ยวกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ความคิดเห็น	จำนวน
การจัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องการแบ่งปันและช่วยเหลือกัน	3
การวาดภาพแสดงอัตลักษณ์ของตนเอง ความสวยงามที่แตกต่างกัน	2
การกำหนดเนื้อหาศิลปะวิจารณ์ ให้เด็กฝึกวิจารณ์งานว่า ควรลด เพิ่มอะไรใน ผลงาน ลองให้วิจารณ์งานเพื่อน	1
สอนตามเนื้อหาหลักสูตร	1
ให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสันติภาพ การอยู่ร่วมกันผ่านกิจกรรมการ สร้างสรรค์งานศิลปะ	1

ครูทัศนศิลป์ที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องการแบ่งปันและช่วยเหลือกัน โดยได้กำหนดเนื้อหาสาระสอดแทรกเรื่องความสวยงามที่แตกต่างกัน ทั้งการวาดภาพ แสดงอัตลักษณ์ สีผิว และการฝึกวิจารณ์ผลงานศิลปะ โดยมีรายละเอียดข้อความคิดเห็นดังนี้

“มีการกำหนดเนื้อหา เช่น การวาดภาพตนเองแสดงอัตลักษณ์
ของตนเองและนำของแต่ละคนมาให้เพื่อน ๆ ดูจะพบความแตกต่าง
หลากหลาย นอกจากนั้นยังมีการทำงานกลุ่ม”

ครูทัศนศิลป์ ข (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2563)

“มีการกำหนดเนื้อหาศิลปะวิจารณ์ ให้เด็กฝึกวิจารณ์งานว่า
ควรลด เพิ่มอะไรในผลงาน ลองให้วิจารณ์งานเพื่อน มีการจัด
กิจกรรมเป็นกลุ่มหรือให้งานกลุ่มเพื่อให้ฝึกแบ่งปันซึ่งกันและกัน”

ครูทัศนศิลป์ ค (สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2563)

“สอนเรื่องความสวยงามที่แตกต่างกัน อย่างเรื่องสีผิวที่ต่างกัน
ให้นักเรียนได้ทำความเข้าใจเรื่องสุนทรียภาพ อารมณ์”

ครูทัศนศิลป์ ง (สัมภาษณ์ 23 กรกฎาคม 2563)

“เนื้อหาก็สอนตามหลักสูตร แต่จะเน้นกระบวนการกลุ่ม ให้
เด็ก ๆ ได้เวียนกันเป็นหัวหน้ากลุ่ม”

ครูทัศนศิลป์ จ (สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2563)

นอกจากนี้ยังมีการเปิดวิชาเลือกเสรีให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสันติภาพ การอยู่ร่วมกันผ่านกิจกรรมการสร้างสรรคงานศิลปะ

“ได้มีการเปิดวิชาเลือกเสรีชื่อ Art for peace ที่สอดแทรกเนื้อหาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสันติภาพ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันผ่านกิจกรรมการสร้างสรรคงานศิลปะด้วย แต่ยังไม่ได้รับความนิยมมากนักเนื่องจากโรงเรียนมิได้เปิดวิชาเลือกเสรีที่หลากหลายมาก”

ครูทัศนศิลป์ ก (สัมภาษณ์ 4 มิถุนายน 2563)

1.2.3) กระบวนการจัดการเรียนการสอนในการเรียนรู้ศิลปะ

ครูทัศนศิลป์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนในการเรียนรู้ศิลปะ โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นของครูทัศนศิลป์เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนในการเรียนรู้ศิลปะ

ความคิดเห็น	จำนวน
ให้ผู้เรียนได้พูดคุย ตั้งคำถาม และแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ	5
การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน	4
ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานที่สร้างสรรค์และสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้	4
ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นปัญหาตามประเด็นที่สนใจ	3
การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม	3
ฝึกให้ผู้เรียนควบคุมอารมณ์ในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น	2
ครูจะมีการวางกติกาก่อนเรียน	1
ให้นักเรียนทำท่ายและได้ทดลองทำศิลปะรูปแบบต่าง ๆ	1
จัดนิทรรศการผลงานที่นักเรียนสร้างขึ้น	1

ครูทัศนศิลป์ที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่กำหนดกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยการให้ผู้เรียนสามารถพูดคุยแสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานที่สร้างสรรค์และสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นปัญหาตามประเด็นที่สนใจทั้งการทำกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่มให้ผู้เรียนได้ฝึกทำงานร่วมกัน โดยมีรายละเอียดข้อความความคิดเห็นดังนี้

“มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้พูดคุย ตั้งคำถาม และแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ฝึกให้ผู้เรียนควบคุมอารมณ์ในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานที่สร้างสรรค์และสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้”

ครูทัศนศิลป์ ก (สัมภาษณ์ 4 มิถุนายน 2563)

“โดยทั่วไปแล้วจะมีทั้งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การพูดคุยแสดงความคิดเห็น ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นปัญหาเรียนรู้เป็นกลุ่ม และการให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ แต่บางครั้งข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนก็ขึ้นอยู่กับตัวชีวิต หรือจุดประสงค์ของการเรียนรู้ และระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ทำให้ไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวมากนัก”

ครูทัศนศิลป์ ข (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2563)

“กระบวนการเรียนการสอนครูจะมีการวางกติกา ก่อน ให้ความเป็นกันเองในการเรียน ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นได้ หลังจากทีครูอธิบายเนื้อหาเรียบร้อยแล้ว ให้เด็กได้มีส่วนร่วมทั้งการกำหนดประเด็นในการเรียนรู้ การทำงานเป็นกลุ่ม ฝึกควบคุมอารมณ์ ฝึกเป็นเป็นคู่ให้ยอมรับผลงานเพื่อน ได้ฝึกวิจารณ์งานศิลปะ ยอมรับ

ฟังความคิดเห็นของเพื่อน ๆ คนอื่น และจัดนิทรรศการผลงานที่นักเรียนสร้างขึ้น”

ครูทัศนศิลป์ ค (สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2563)

“กิจกรรมการสอนจะมีความหลากหลาย ให้นักเรียนทำท่าย และได้ทดลองทำศิลปะรูปแบบต่าง ๆ มีทั้งงานเดี่ยว งานกลุ่มขนาดใหญ่ตอนปลายเทอม ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ Comment งานเพื่อน”

ครูทัศนศิลป์ ง (สัมภาษณ์ 23 กรกฎาคม 2563)

“ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ให้ตั้งคำถามแสดงความคิดเห็นได้จากครูอธิบายเนื้อหา ให้มีการทำโครงการตามประเด็นที่สนใจ มีการทำงานกลุ่มให้เข้าใจตัวเองและเห็นใจคนอื่น และให้วิจารณ์งานเพื่อน ๆ”

ครูทัศนศิลป์ จ (สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2563)

1.2.4) ประโยชน์และความจำเป็นของกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ครูทัศนศิลป์ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์และความจำเป็นของกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นของครูทัศนศิลป์เกี่ยวกับประโยชน์และความจำเป็นของกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ความคิดเห็น	จำนวน
กิจกรรมศิลปะมีความหลากหลายจะเปิดมุมมอง ช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเอง นักเรียนจะเข้าใจผู้อื่น เห็นความแตกต่างของความชอบและความสนใจ	3
สามารถใช้สอดแทรกเนื้อหาเข้าไปเพื่อใช้ป้องกันการกลั่นแกล้งต่าง ๆ ได้	2
กิจกรรมศิลปะจะมีกระบวนการในการทำงาน เด็กจะได้เห็นพัฒนาการของผลงานตัวเอง ทำให้เกิดความภูมิใจในตัวเอง	1
สร้างการเรียนรู้ได้สนุก ผ่อนคลาย เกิดสุนทรียภาพได้	1
พัฒนาเรื่องความซื่อสัตย์ด้วยการไม่ลอกเลียนผลงานผู้อื่น	1
อุปกรณ์ที่นักเรียนต้องใช้ร่วมกันก็เป็นการฝึกเรื่องการแบ่งปัน ไม่หวงของ	1
ศิลปะจะช่วยบำบัดพฤติกรรมเป็นรายบุคคล	1

ครูทัศนศิลป์ที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า กิจกรรมศิลปะมีประโยชน์ต่อการป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียน เนื่องจากศิลปะมีรูปแบบที่หลากหลาย สามารถสอดแทรกเนื้อหาที่ช่วยเปิดมุมมองและแนวคิดใหม่ ๆ ให้นักเรียนเข้าใจว่าตนเองชอบหรือไม่ชอบอะไร เห็นความแตกต่างของความชอบความสนใจของผู้อื่น และเห็นถึงทักษะและพัฒนาการในการสร้างงานศิลปะที่แตกต่างกันของตนเองและผู้อื่น โดยมีรายละเอียดข้อความคิดเห็นดังนี้

“กิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะมีประโยชน์และจำเป็นที่สามารถใช้สอดแทรกเนื้อหาเข้าไปเพื่อใช้ป้องกันการกลั่นแกล้งต่าง ๆ ได้ ไม่ต่างจากวิชาอื่น ซึ่งสามารถสร้างการเรียนรู้ได้สนุก ผ่อนคลาย เกิดสุนทรียภาพได้อีกด้วย”

ครูทัศนศิลป์ ก (สัมภาษณ์ 4 มิถุนายน 2563)

“มีประโยชน์และจำเป็นอย่างมาก ศิลปะจะช่วยให้นักเรียน
เข้าใจตนเอง เข้าใจว่าตนเองชอบสีแบบไหน ชอบรูปร่างแบบไหน เมื่อ
เข้าใจตนเองและก็สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจผู้อื่น เห็นความแตกต่าง
ของความชอบ ความสนใจและสิ่งที่แต่ละคนแสดงออกมา รวมไปถึง
ด้านทักษะที่อยู่ในระดับแตกต่างกันซึ่งนั่นมาจากความถนัดที่ไม่
เหมือนกัน ครูจึงสามารถใช้กิจกรรมศิลปะในการลดการกลั่นแกล้งกัน
ได้ แต่ครูเองก็ควรมีการออกแบบกิจกรรม สรุปและสะท้อนคิดทุกครั้ง
หลังการจัดกิจกรรม”

ครูทัศนศิลป์ ข (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2563)

“มีประโยชน์มากเพราะกิจกรรมศิลปะมีความหลากหลาย
บางคนวาดรูปเก่ง อาจจะไม่เก่ง ทำให้ได้รู้และเข้าใจว่า ตัวเอง
ชอบหรือไม่ชอบอะไร รู้ว่าตัวเองสนใจอะไร นอกจากนี้กิจกรรมศิลปะ
จะมีกระบวนการหรือมีขั้นตอนในการทำงาน เด็กจะได้เห็นพัฒนาการ
ของผลงานตัวเอง ทำให้เกิดความภูมิใจในตัวเอง และสามารถพัฒนา
เรื่องความซื่อสัตย์ด้วยการไม่ลอกเลียนผลงานผู้อื่น”

ครูทัศนศิลป์ ค (สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2563)

“ศิลปะมีประโยชน์ในการเปิดมุมมอง แนวคิดใหม่ ๆ แล้วเรามี
อุปกรณ์ที่นักเรียนต้องใช้ร่วมกันก็เป็นการฝึกเรื่องการแบ่งปัน ไม่หวง
ของ”

ครูทัศนศิลป์ ง (สัมภาษณ์ 23 กรกฎาคม 2563)

นอกจากนี้ครูทัศนศิลป์ยังมีความเห็นว่า กิจกรรมศิลปะมีประโยชน์ในด้านการบำบัด
พฤติกรรมอีกด้วย

“ศิลปะจะช่วยบำบัดพฤติกรรมได้ โดยเฉพาะคนที่มีปัญหา
อาจจะต้องบำบัดพฤติกรรมเป็นรายบุคคล”

ครูทัศนศิลป์ จ (สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2563)

1.2.5) ปัญหาและอุปสรรคของการใช้กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการ กลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ครูทัศนศิลป์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการใช้กิจกรรมการเรียนรู้
ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยสามารถสรุปเป็นตาราง
ความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นของครูทัศนศิลป์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการใช้กิจกรรมการเรียนรู้
ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ความคิดเห็น	จำนวน
ปัญหาน่าจะเป็นเรื่องภาระงานของครูผู้สอน	2
ความน่าดึงดูดใจ ความน่าสนใจของกิจกรรม	1
ประเด็นปัญหาการถูกกลั่นแกล้งที่ควรชี้ให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนเห็นความสำคัญ ของประเด็นการกลั่นแกล้งให้มากขึ้น	1
ความคะนองของเต็ก็อาจจะเป็นอุปสรรค	1
ความใส่ใจของครูที่ต้องมีบทบาทในการกระจายคนที่มีปัญหาคละไปในแต่ละ กลุ่ม คอยดูการแบ่งหน้าที่ในกิจกรรมกลุ่ม	1
เวลาในการเรียนน้อย ต้องช่วย ๆ กันทุกวิชา	1

ครูทัศนศิลป์ที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคของการใช้กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนคือ ภาระงานของครู โดยครูจะต้องมีความใส่ใจในและรู้จักนักเรียน จัดกิจกรรมที่ดึงดูดใจของนักเรียนที่อยู่ในช่วงวัยที่ตนเอง และต้องเห็นความสำคัญของประเด็นการกลั่นแกล้งให้มากขึ้น ทั้งนี้เวลาเรียนที่น้อย การป้องกันการกลั่นแกล้งกันจึงควรดำเนินการในทุกรายวิชาที่สอน โดยมีรายละเอียดข้อความคิดเห็นดังนี้

“ปัญหาและอุปสรรคของการใช้กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนคือ ส่วนของเนื้อหา และกิจกรรมที่จะต้องสอดคล้องอย่างเหมาะสม ทั้งยังต้องสร้างความผ่อนคลายและสนุกสนานให้กับผู้เรียนได้ด้วย สรุปคือ ความน่าดึงดูดใจ ความน่าสนใจของกิจกรรม และประเด็นที่ควรแก้ไขเร่งด่วนคือ ประเด็นปัญหาการถูกกลั่นแกล้งที่ควรชี้ให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนเห็น ความสำคัญของประเด็นการกลั่นแกล้งให้มากขึ้นนั่นเอง”

ครูทัศนศิลป์ ก (สัมภาษณ์ 4 มิถุนายน 2563)

“ความคะนองของเด็กอาจจะเป็นอุปสรรคได้ เพราะด้วยช่วงวัย ครูต้องควบคุมชั้นเรียนให้ได้”

ครูทัศนศิลป์ ค (สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2563)

“ครูต้องใส่ใจและรู้จักนักเรียน โดยครูต้องมีบทบาทในการกระจายคนที่มีปัญหาคละไปในแต่ละกลุ่ม คอยดูการแบ่งหน้าที่ในกิจกรรมกลุ่ม เพราะถ้าครูไม่ดูก็จะมีปัญหาเกิดขึ้น”

ครูทัศนศิลป์ จ (สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2563)

“คิดว่าปัญหาน่าจะเป็นภาระงานของครูผู้สอน”

ครูทัศนศิลป์ ข (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2563)

“เวลาในการเรียนน้อย น่าจะเป็นปัญหา ต้องช่วย ๆ กันทุก
วิชา”

ครูทัศนศิลป์ ง (สัมภาษณ์ 23 กรกฎาคม 2563)

1.2.6) ความคิดเห็นเพิ่มเติม

ครูทัศนศิลป์ที่ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ครูทุกรายวิชาควรเห็นความสำคัญของการป้องกันการกลั่นแกล้งของนักเรียน และร่วมมือกันสอดแทรกความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา ผลกระทบ และการป้องกันการกลั่นแกล้ง และกิจกรรมศิลปะที่ป้องกันการกลั่นแกล้งจะต้องมีหลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้ค้นหาศักยภาพและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

“ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในโรงเรียนไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ล้วนสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น ประเด็นของการ bullying หากครูยังเพิกเฉยและมองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย จากเรื่องเล็กน้อยก็อาจจะส่งผลต่อไปในอนาคต เพราะฉะนั้นโรงเรียนควรจะให้ความสำคัญ มีการอบรมครูผู้สอนเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว เกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมดังกล่าวทั้งเป็นผู้กระทำและผู้ถูกระทำ อาจจะมีการกำหนดหน้าที่ ขอบเขต ความรับผิดชอบ เช่นหน้าที่ของครูประจำชั้น หน้าที่ของครูผู้สอน หน้าที่ของกิจการนักเรียน ไม่ใช่เป็นการโยนภาระไปให้ใครหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ควรเป็นสิ่งที่ครูทุกคน สามารถจัดการและแก้ปัญหาได้ นอกจากนี้ในทุกรายวิชาสามารถสอดแทรกความรู้ ความเข้าใจเหล่านี้เข้าไปได้เช่นเดียวกัน”

ครูทัศนศิลป์ ข (สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน 2563)

“ควรมีการใช้กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อดึงศักยภาพของเด็กออกมา เพราะว่าเด็กบางคนอาจจะวาดรูปไม่เก่ง ก็จะรู้สึกว่าตัวเองไม่สามารถทำงานศิลปะได้ อาจจะมีกิจกรรมปั้น ภาพพิมพ์ หรือประดิษฐ์ ให้เด็กค้นหาตัวเองและเกิดความภูมิใจในตนเอง”

ครูทัศนศิลป์ ค (สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2563)

ผลการวิเคราะห์แนวคิดในการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาจากการสัมภาษณ์ครูทัศนศิลป์สามารถสรุปได้ว่า ครูทัศนศิลป์ไม่ได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจงเพื่อให้นักเรียนเข้าใจตนเองและรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น แต่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการให้ทำงานกลุ่ม เพื่อฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเนื้อหาสาระการเรียนรู้จะสอดแทรกเรื่องความสวยงามที่แตกต่างกันและการฝึกวิจารณ์ผลงานศิลปะ ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนการสอนควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถพูดคุยกแสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม ฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์งานศิลปะที่หลากหลาย และผู้เรียนมีส่วนร่วมกำหนดประเด็นตามที่สนใจทั้งการทำกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม ครูทัศนศิลป์เห็นว่ากิจกรรมศิลปะมีประโยชน์ต่อการป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียน เนื่องจากศิลปะมีรูปแบบที่หลากหลาย สามารถสอดแทรกเนื้อหาที่ช่วยเปิดมุมมองและแนวคิดใหม่ ๆ เห็นความแตกต่างของความสนใจของตนเองและผู้อื่น โดยปัญหาและอุปสรรคของการใช้กิจกรรมคือ ภาระงานของครูและเวลาเรียนที่น้อย ซึ่งครูจะต้องจัดกิจกรรมที่ดึงดูดใจ เห็นความสำคัญของประเด็นการกลั่นแกล้ง ต้องใส่ใจและรู้จักนักเรียนให้มากขึ้น ครูทัศนศิลป์จึงมีความเห็นว่า ครูทุกรายวิชาควรเห็นความสำคัญและร่วมมือกันป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียน และกิจกรรมศิลปะที่ป้องกันการกลั่นแกล้งจะต้องมีหลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้ค้นหาศักยภาพและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ด้านศิลปะบำบัด ด้านจิตวิทยาเด็ก และด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้ จำนวนทั้งหมด 8 คน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 มุมมองต่อการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนไทย

ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองต่อการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนไทย โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมุมมองต่อการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนไทย

ความคิดเห็น	จำนวน
เป็นผลมาจากกระบวนการเลี้ยงดูของครอบครัว ซึ่งเป็นเส้นทางการเติบโตที่เป็นปัจเจกของแต่ละคน	5
เกิดจากลักษณะทางธรรมชาติของของเด็ก ซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจ อารมณ์ สังคม	4
เกิดจากการเลี้ยงดูให้เกิดกระบวนการจัดการอารมณ์ของตนเอง	4
กลั่นแกล้งผู้อื่นเพราะต้องการได้รับความสนใจ	4
เกิดจากการทดลองหรือการเลียนแบบพฤติกรรม	3
เกิดจากบุคลิกภาพของเด็กจนเกิดเป็นปัญหาพฤติกรรม	2

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีมุมมองต่อการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนไทยว่า ปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งผู้อื่นของเด็กมักจะเกิดการกระบวนการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ลักษณะทางธรรมชาติของเด็ก ให้เด็กเกิดกระบวนการจัดการอารมณ์ของตนเอง ซึ่งหากไม่ได้ผ่านการอบรมเลี้ยงดูที่ดีเด็กที่กลั่นแกล้งผู้อื่นจะกระทำพฤติกรรมเพื่อเรียกร้องความสนใจ เพื่อระบายความรู้สึกคับข้องใจ หรือเพื่อความสะใจของตนเอง เนื่องจากเด็กแต่ละคนจะมีบุคลิกภาพแตกต่างกันโดยธรรมชาติ การอบรมเลี้ยง

ดูจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและไม่กลั่นแกล้งผู้อื่น โดยมีรายละเอียดข้อความคิดเห็นดังนี้

“เป็นพฤติกรรมทั่วไปของเด็กกว่าจะเติบโตก็ทดลองแบบต่าง ๆ หรืออาจจะเป็นพฤติกรรมเลียนแบบคนที่เป็นหัวโจกหรือหัวหน้า การกลั่นแกล้งกันในโรงเรียนก็มีเหมือนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของห้อง มีเด็กที่มีบุคลิกภาพต่าง ๆ กัน ตั้งแต่เด็กที่เรียบร้อยถึงแก่นแก้ว จะมีมากน้อยก็อีกเรื่องหนึ่ง การกลั่นแกล้งกันก็ขึ้นอยู่กับเจตนา เด็กบางคนทำไปเพราะอยากได้รับความสนใจ ถ้าเราให้ความสนใจเค้าก็จะลดพฤติกรรมนั้น อีกนัยยะหนึ่งคือ ความสุขของเด็กที่ได้รับมาจาก บางกลุ่มก็อาจจะจะเป็นพวกรักลั่น กับอีกกลุ่มที่ขาดความรัก ส่วนเด็กที่กลาง ๆ จะไม่ค่อยมีปัญหา”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ก

(สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2563)

“เด็กมีความเป็นตัวของตัวเองสูง การ bully เกิดในกลุ่มเด็กไทยมาก เพราะว่ามี การเลี้ยงดูที่ตามใจมาก ก็เลยทำให้เด็กไทยทำอะไรที่สร้างความสนใจ เป็นผลทางจิตวิทยาซึ่งอาจเป็นผลมาจากครอบครัว หรือบางคนก็มาจากพฤติกรรมเลียนแบบ ทำให้เขา bully เพื่อให้สบายใจหรือเกิดความสนใจ ก็มีบ้างที่มีการหยอกกัน แต่ที่มันเกินขอบเขตอยากให้คนอื่นเป็นทุกข์ เพราะเขายังไม่รู้ Concept เขาก็ทำจากพฤติกรรมที่เก็บบกตมา ทำให้เป็นเด็ก bully มากขึ้น คนที่ยอมให้คนอื่น bully ตัวเอง ก็เป็นบุคลิกของเด็กแต่ละคน บางคนก็ต่อสู้อีกหนึ่ง หรือยอม เรื่องของการ Support ด้วยแนะแนวในโรงเรียนเรื่องการดูแลเด็กในช่วงที่กำลังเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เป็นสิ่งสำคัญ”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ข

(สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2563)

“พฤติกรรมหยาบคายก้าวร้าวหรือสิ่งที่เรียกว่า Bully พฤติกรรมต่าง ๆ ก็มาจากเส้นทางการเติบโตของความเป็นปัจเจกของแต่ละคน เด็กคนหนึ่งถ้าเจอคำหยาบจากสื่อแล้วคุณแม่คุณแม่พอให้การอบรมว่า สิ่งไหนหยาบสิ่งไหนละเอียด เด็กก็จะไม่นำคำเหล่านั้นกลับมาใช้อีก แต่ถ้าบ้านไหนใครความหยาบนั้นอยู่ในระดับเดียวกับการใช้ชีวิตก็จะมองออกมาเป็นความธรรมดา”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ก (สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2563)

“เป็นปัญหาหลักที่ควบคู่มากระบบการศึกษา เพราะในพื้นที่โรงเรียนเด็กมีพื้นฐานต่างกัน บางครั้งมีการบูลลี่ในโรงเรียนเพราะมีการบูลลี่ในครอบครัว หรือว่าเด็กอาจจะมีความเครียดของเขาเองด้วยเลยเป็นปัญหาพฤติกรรม เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องทำงานร่วมกันทั้งทางครอบครัวและโรงเรียนเพื่อให้ความช่วยเหลือทั้งที่ถูกบูลลี่หรือบูลลี่คนอื่น เด็กที่บูลลี่คนอื่นอาจเป็นเพราะว่าเขาเปราะบางมากเลยข่มคนอื่นหรือสะท้อนออกมาว่า ถ้าเขาทำให้คนอื่นอ่อนแอเขาจะปลอดภัยขึ้น เพราะเด็กที่เปราะบางจะอ่อนแออยู่ข้างในและรู้สึกกลัว โลกไม่ปลอดภัย”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ข (สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2563)

“พฤติกรรมพวกนี้มีทั้ง Nature ของตัวเด็ก และกระบวนการ Nurturing ตัวเด็ก และ Mutuality 3 ตัวนี้มีความหมายหมดเลย เช่น Nature ของเด็ก เป็นเด็กกลุ่มที่ Difficult child เป็นเด็กที่เลี้ยงยาก โอกาสที่จะแหกคอกชอบทำอะไรที่บ้าพลัง ถ้าเป็นกลุ่มที่ Nature เป็นกลุ่มคนเหล่านี้ก็มีโอกาสไปกลั่นแกล้งคนอื่น เป็น Indicator ตัวไปกลั่นแกล้งคนอื่น ขณะที่ Nature ของฝ่ายรับที่ถูกกลั่นแกล้ง การเป็นกลุ่มที่ Hyper sense อ่อนไหวง่าย ก็จะเป็นผู้ถูกกลั่นแกล้งหนักเข้าไปอีก อันนี้ในแง่ของจิตใจ อารมณ์ สังคม แต่ในแง่ของสรีระถ้าตามภาษาของทาง

การแพทย์ เรียกว่า Early bloomer กับ Late bloomer ถ้า Early bloomer เกิดขึ้นกับเด็กผู้หญิง โอกาสถูกกลั่นแกล้งจะมีมากกว่า เพราะ แรกสาวก่อนวัยอันควร ในขณะที่ผู้ชายที่เป็น Late bloomer มีโอกาส ถูกกลั่นแกล้งมากกว่าวัยรุ่นชาย เพราะว่าตัวยังเล็กอยู่ จะเห็นว่าในกลุ่มที่เป็น Pre-Teen ต่อเนื่องเข้าสู่วัยรุ่นเกิดปรากฏการณ์ Bully กันค่อนข้างมาก เมื่อก้าวเข้าสู่วัยนี้แล้วจะมี Sexual Hormone ที่หลั่งออกมา

พอมาดู Nurture ถ้ากระบวนการเลี้ยงดูของพ่อแม่ไม่ได้เป็นต้นแบบที่ดี ในบ้านใช้ความรุนแรง มีการ bully กันข้าม generation เลย ทำให้เด็กเก็บกดแล้วก็จะเอาพฤติกรรมนี้มาใช้ที่โรงเรียน มาที่อันที่ 3 คือกระบวนการจัดการอารมณ์ของตนเอง Mutuality คือการส่งเสริมให้เขามีวุฒิภาวะ รู้สิทธิและหน้าที่ แล้วปฏิบัติให้ดูจนเป็นกิจวัตรว่า ถ้าลูกเจอความเครียด ลูกจะจัดการความเครียดของลูกได้อย่างไร อันนี้คือการ Nurturing เพื่อนำไปสู่ Mutual ถ้าเด็กคนไหนถูกเลี้ยงดูมาทำให้เขาคิดไป Beyond 1 step เกิดพื้นที่สร้างสรรค์ พลังเยอะ ทำให้เขาถ่ายทอดพลังไปในการทำงานสร้างสรรค์ก็กลายเป็นที่ยอมรับ”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ก (สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2563)

“จากประสบการณ์ที่เจอเห็นว่าการ Bully มีแนวโน้มที่จะรุนแรงขึ้นและอายุน้อยลงเรื่อย ๆ รวมทั้งภูมิทัศน์ทางานของเด็กที่มีต่อการ Bully ก็น้อยลง ไม่มากพอที่จะแก้ปัญหาตรงนั้นได้ ซึ่งอาจจะเป็นผลจากการเลี้ยงดูที่ไม่ได้เสริมศักยภาพของเด็กเองในเรื่องของการจัดการปัญหา แก้ปัญหา การเข้าใจตัวเอง เข้าใจปัญหา เข้าใจอารมณ์ เข้าใจความคิดตัวเอง และอาจจะเป็นบุคลิกของเด็กเองที่ซ้กักังวล เวลาที่โดนเพื่อนรังแก อาจจะไม่เก็บเอาไว้อะไร ไม่กล้าบอกใคร แล้วเวลาอายุยังน้อยอาจจะไม่สามารถแก้ปัญหาหลากหลายยังไม่ได้ ยิ่งถ้าพ่อแม่ไม่มีเวลาหรือไม่ได้สนใจลูกมากกว่า ลูกมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปหรือมีพฤติกรรมถดถอยหรือไม่

ถ้ามองตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม การที่คนเรามีพฤติกรรมอะไรบางอย่าง ต้องเกิดจากผลลัพธ์ของพฤติกรรมนั้นจะต้องเป็นบวกกับเขา เพราะ พฤติกรรมที่เด็กทำนั้นมีแรงเสริมกับเขา เขาถึงทำพฤติกรรมนั้น ถ้าเด็ก ทำพฤติกรรมแล้วไม่มีแรงเสริม พฤติกรรมนั้นก็หายไป แรงเสริมเวลาที่ เขาแกล้งก็อาจจะเป็นคนสนใจ คนหัวเราะ หรือมีคนเข้าไปดูเป็นการ ยอมรับทางลบ แต่เขาก็รู้สึกว่ามีคนสนใจ บางครอบครัวอาจจะชอบ แกล้งลูกทำให้เด็กมองเป็นเรื่องปกติ และอาจจะติดเป็นแกล้งผู้อื่น”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ข (สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2563)

ผู้เชี่ยวชาญบางส่วนเห็นว่า การกลั่นแกล้งกันของนักเรียนไทยเป็นปัญหาที่เพิ่งได้รับความ สนใจไม่นานมานี้ โดยแสดงความเห็นว่า ก่อนหน้านี้สังคมไทยมองพฤติกรรมการกลั่นแกล้งเป็นส่วน หนึ่งของวัฒนธรรมที่จะกลั่นแกล้งเพื่อความขำขัน โดยนักเรียนมักจะกลั่นแกล้งคนที่มีความแตกต่าง จากคนกลุ่มใหญ่ ทั้งด้านร่างกาย เชื้อชาติ หรือความบกพร่องในบางเรื่อง

“ปัญหานี้เพิ่งมา Concern ไม่นานมานี้ ก่อนหน้านี้เรารู้สึกว่า มันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ล้อเล่น ขำขัน สนุกแค่นี้เอง เราควร ที่จะทำให้ทุกคนรู้ว่าพฤติกรรมนี้ไม่เป็นที่ยอมรับ เพราะมีเรื่องที่สนุกได้ โดยไม่ต้องไปทำอะไรอย่างนั้น”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ก
(สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2563)

“นักเรียนมักจะกลั่นแกล้งคนที่มีความแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ เช่น ลักษณะทางด้านร่างกาย อย่างอ้วน ผอม สูง เตี้ย หน้าตา เชื้อชาติ หรือบกพร่องในบางเรื่อง เป็นลักษณะการล้อเลียนหรือกลั่นแกล้งด้วย วาจาและทางร่างกาย”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ข
(สัมภาษณ์ 31 สิงหาคม 2563)

2.2 มิติในการป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมศิลปะ

ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมิติในการป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมศิลปะ โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.12 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมิติในการป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมศิลปะ

ความคิดเห็น	จำนวน
กิจกรรมศิลปะจะช่วยให้เข้าใจตนเอง ยอมรับความรู้สึกตัวเองได้ โดยสะท้อนสิ่งที่อยู่ในตัวเองออกมา	6
กิจกรรมศิลปะเป็นสะพานเชื่อมให้เด็กปลดปล่อยหรือแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกออกมาผ่านงานศิลปะ	4
บรรยากาศหรือกิจกรรมในห้องเรียนจะช่วยให้เด็กเกิดเข้าใจ รู้สึกเห็นอกเห็นใจ	2
ศิลปะจะทำให้เด็กเข้าใจความแตกต่างมากขึ้น ทั้งความสวยของผลงาน ความสามารถ หรือความคิดเห็นของเพื่อนร่วมชั้น	2
การพัฒนาการคิดสติปัญญาให้เขาได้รู้จักคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เขาจะเข้าใจตัวเอง	1
กิจกรรมศิลปะที่ทำให้เด็กได้มีประสบการณ์ซ้ำ ๆ ทำให้เด็กเรียนรู้ จดจำ และทำให้สมองเข้าใจเกิดเป็นทักษะ	1
กิจกรรมศิลปะแบบกลุ่มทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน ทำให้สมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และได้มีโอกาสทำงานแก้ปัญหาค้าง ๆ ร่วมกัน	1
กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมเชิงบวกเป็นเรื่องของความงามและสุนทรีย์	1

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า กิจกรรมศิลปะสามารถป้องกันการกลั่นแกล้งในมิติด้านอารมณ์ กิจกรรมศิลปะจะช่วยให้เข้าใจตนเอง ยอมรับความรู้สึกตัวเองได้ โดยสะท้อนสิ่งที่อยู่ในตัวเองออกมา นักเรียนสามารถแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตนเองผ่านการสร้างงานศิลปะ และกิจกรรมศิลปะจะช่วยพัฒนามิติด้านจิตใจ กล่อมเกลาจิตใจ เกิดความเข้าใจในตนเอง นอกจากนี้กิจกรรมศิลปะแบบกลุ่มสามารถพัฒนามิติด้านสังคมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงผลกระทบของพฤติกรรมตนเองที่มีต่อผู้อื่น โดยมีรายละเอียดข้อความความคิดเห็นดังนี้

“ตัวกิจกรรมในทางทฤษฎี ถ้าเด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว กิจกรรมศิลปะจะช่วยให้เด็ก Release หรือ Express Tension พวกนั้นได้ ตัวกิจกรรมจะช่วยให้เข้าใจตนเองได้ โดย reflect สิ่งที่มีอยู่ในตัวเขาได้ ส่วนการสร้างความเข้าใจผู้อื่นอาจเกี่ยวเนื่องกับบรรยากาศในห้องเรียน อย่างที่ McFee พูดถึง Social Cultural Classroom ที่เด็กได้ Practice ที่จะเข้าอกเข้าใจผู้อื่นได้”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ก

(สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2563)

“การให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะจะช่วยให้เกิดพัฒนาการ โดยเฉพาะการพัฒนาการคิดสติปัญญาให้เขาได้ Value รู้จักคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เขาจะเข้าใจตัวเอง จะมีพลังบวกต่อความคิดของเขา เมื่อเด็กได้ทำศิลปะแล้วก็จะช่วยพัฒนามิติด้านอารมณ์อย่างมากอีกด้วย ศิลปะจะทำให้เขาเข้าใจตัวเองก่อน และตามพัฒนาการเด็กจะเข้าใจตัวเองก่อนที่จะเข้าใจผู้อื่น ครูศิลปะจะต้องเปิดกว้างเรื่องเกณฑ์การพิจารณาความสวยของผลงาน และประสบการณ์ทางความงาม”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ข

(สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2563)

“การเตรียมจิตกับการระบายสี การระบายสีเราไม่ได้มองมันเป็นกิจกรรมเท่านั้น เรามองมันอยู่ในระดับของการพัฒนาจิต เป็นการเตรียมจิตในระดับที่รู้ตัว พอระบายไปเรื่อย ๆ เด็กจะค่อย ๆ มี Aware ในตัวของเขาเองมากขึ้น ซึ่งพ่อแม่ และครูให้ความเคารพกระบวนการวาดภาพของเด็ก”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ก (สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2563)

“บทบาทของศิลปะจะช่วยมิติด้านอารมณ์กับความเข้าใจ จริง ๆ เด็กต้องการพื้นที่ในการทำงาน Expression ซึ่งศิลปะทำงานในส่วนนั้น ส่วน Psycho Education เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางจิตใจว่า เราทำอย่างนี้ คนอื่นจะรู้สึกยังไง ถ้าเราทำสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อใคร เราให้ข้อมูล เด็กซึ่งบางทีเด็กอาจจะไม่เข้าใจ แต่เป็นสิ่งที่เด็ก ๆ ต้องได้เรียนรู้ว่า พฤติกรรมของเขาจะส่งผลกระทบต่อบุคคล สังคมยังไง ซึ่งเราสามารถ ผลผสมผสานไปในกิจกรรม โดยแบบแผนของการซ้ำก็คือ เรามีข้อตกลง และยึดมั่นตามข้อตกลงนั้น การที่เด็ก ๆ ได้มีประสบการณ์ซ้ำ ๆ ทำให้ เด็กเรียนรู้ จดจำ และทำให้สมองเข้าใจเกิดเป็นทักษะ เหมือนกับการทำ Therapy ที่เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาระยะยาว เพราะสมองต้องการ ประสบการณ์ที่ซ้ำ แต่เราอาจจะไม่ได้ทำในกิจกรรมเดียว สมองได้เรียนรู้ ผ่านประสบการณ์ซ้ำ ๆ ระยะหนึ่ง จะทำให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง แม้ไม่ได้มีพื้นที่ตรงนั้นแล้ว การปรับพฤติกรรมต้องใช้ระยะเวลาและการ ซ้ำ”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ข (สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2563)

“Art เป็น Entry point หรือสะพานเชื่อม Art ไม่ใช่คำตอบ ทั้งหมด แต่วิธีการเหลาคำคิดจะกำกับอารมณ์เขาเอาไว้”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ก (สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2563)

“ศิลปะเป็นสื่อ เป็นกระบวนการในเรื่องของการ Express ความรู้สึก หรืออธิบายเหตุผล และการให้กำลังใจ สิ่งเหล่านี้สำคัญมากกว่าตัว ผลงาน ยอมรับความรู้สึกตัวเอง ยอมรับผู้อื่น ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ข (สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2563)

“คิดเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกก็คือ ถ้ามีการให้ข้อมูล ไม่ว่าจะผ่านกิจกรรมอะไรก็น่าจะช่วยป้องกันได้ กิจกรรมศิลปะก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยให้มันถูกพูดถึง แล้วก็ทำให้เด็กรู้ว่าเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง เราอาจจะเห็นอกเห็นใจกันน้อยไปหน่อย เราเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ถ้าเรามีกิจกรรมอะไรบางอย่างที่ทำให้คนเข้าใจรู้สึกเห็นอกเห็นใจ เล่นบทบาทสมมติหรืออะไรก็แล้วแต่ ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทสลับข้างกัน ก็อาจจะช่วยให้เขา get point อะไรอย่างนี้ได้ง่ายขึ้น ก็อาจจะช่วย solve ปัญหาอื่น ๆ รวมทั้งปัญหา bully เราจะละเอียดอ่อนในเรื่องที่จะพูด คิดทำว่าจะกระทบใครหรือเปล่า ถ้าเราโดนบ้างจะคิดอย่างไร”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ก
(สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2563)

“กิจกรรมศิลปะแบบกลุ่มทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน จะทำให้สมาชิกในกลุ่มพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และได้มีโอกาสทำงานแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันมากขึ้น เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย เกิดความสนิทสนมทำให้มองข้ามความแตกต่างนั้น ๆ ไป นอกจากนี้กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมเชิงบวกเป็นเรื่องของความงามและสุนทรีย์ และการสะท้อนความคิดความรู้สึก อาจทำให้เข้าใจความแตกต่างมากขึ้น เห็นความสามารถหรือความคิดเห็นของเพื่อนร่วมชั้น”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ข
(สัมภาษณ์ 31 สิงหาคม 2563)

2.3 จุดมุ่งหมายสำคัญหรือสิ่งที่ควรเน้นย้ำ ของกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายสำคัญของกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียน โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.13 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายสำคัญของกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียน

ความคิดเห็น	จำนวน
บรรยากาศการเรียนรู้ควรจะเป็นบรรยากาศเชิงบวก สนุก และผ่อนคลาย	3
การทำศิลปะแบบกลุ่มให้เกิดการแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยกันทำให้เกิดผลสำเร็จ	2
การถามคำถามปลายเปิดให้นักเรียนสะท้อนความรู้สึก การวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์	2
การกำหนดกติกาของชั้นเรียน	1
การเสริมแรงเชิงบวก (Positive reward)	1

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า จุดมุ่งหมายสำคัญของกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนคือ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เป็นบรรยากาศเชิงบวก สนุก และผ่อนคลาย ซึ่งอาจจัดในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่มเพื่อการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน การใช้คำถามปลายเปิดในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการถามคำถามให้นักเรียนสะท้อนความรู้สึกเพื่อให้เข้าใจอารมณ์ของตนเอง รวมถึงการให้อิสระในการแสดงความคิดเห็น การวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ และการยอมรับความเห็นผู้อื่น เพื่อให้นักเรียนเกิดความเคารพในตนเอง โดยการจัดกิจกรรมจะต้องมีการกำหนดกติกาของชั้นเรียนและออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้พฤติกรรมที่เป็นแบบแผนจนเกิดประสบการณ์ ความจดจำ และความคงทนของพฤติกรรมที่ดี ทั้งนี้หากนักเรียนมีการจัดการอารมณ์ที่ดีและแสดงพฤติกรรมเชิงบวกจะต้องมีการเสริมแรงเชิงบวก (Positive reward) ให้นักเรียนเกิดความภูมิใจในตนเองจนเกิดเป็นพฤติกรรมนิสัย โดยมีรายละเอียดข้อความคิดเห็นดังนี้

“การเหลาความคิด ตัวผลงานศิลปะออกมาแล้วก็อย่าลืมตั้งคำถามว่า รู้สึกอย่างไรบ้าง คิดเห็นอย่างไรขณะสร้างสรรค์ผลงาน แล้วเราแก้ปัญหาอย่างไร การใช้คำถามปลายเปิดสำคัญ แม้กระทั่งการทำงานศิลปะเราก็จำเป็นต้องเหลาความคิด เพราะถ้าเราให้ระบายอารมณ์เสร็จแต่ไม่มีโอกาสให้ Reflection ไม่มีโอกาสสะท้อนความรู้สึก

อารมณ์อาจจะค้างคาอยู่ ถ้าเราเปิดโอกาสให้หลากหลายคิด ให้ Reflect ทั้งในแง่อารมณ์ เหตุผล วิธีการจัดการ และถ้าเป็นการจัดการที่ดีก็อย่าลืม Positive reward ก็จะทำให้เกิดเป็นพฤติกรรมในที่สุด bully ก็จะลดลง ศิลปะจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าไม่ใช่ Art อาจจะเป็นดนตรี หรือการเล่นเป็นเครื่องมือ สะพานเชื่อมระหว่างอารมณ์ ความรู้สึก กับ พฤติกรรมการแสดงออก”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ก (สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2563)

“อาจจะมีช่วงที่让孩子เข้าใจอารมณ์ ทำกิจกรรมที่ตรงข้ามกับการรังแกคนอื่นด้วยการให้คนอื่น เป็นการสร้าง Balance ด้วยการเปลี่ยนจากความสนใจด้านไม่ดีให้เป็นด้านดี การทำกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการให้ 让孩子เกิดความเข้าใจตัวเองว่าตัวเองมีทั้งด้านดีและด้านไม่ดี และสร้างการยอมรับคนอื่น”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ข (สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2563)

“อันหนึ่งที่น่าจะเป็นประเด็นได้ก็คือ เรื่องของการยอมรับความเห็น การ Feedback ซึ่งกันและกัน การวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ เป็นการฝึก perception การวิเคราะห์ และการร้อยเรียงความคิดออกมาเป็นคำพูด”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ก

(สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2563)

“การทำศิลปะแบบกลุ่มให้เกิดการ Sharing กัน ช่วยกันทำให้เกิดผลสำเร็จ ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม ก็จะมีตัวชีวิตเรื่องของผลสำเร็จและเรื่องของการทำงานเป็นทีม เพราะว่าวัฒนธรรมไทยเรื่องของ

Teamwork ไม่ค่อยดีเท่าไร เป็นตัวของตัวเองสูง เอากิจกรรมศิลปะไปประยุกต์เพื่อเรียนรู้เรื่อง Teamwork พอเกิด Teamwork แล้วเรื่องของการ Bully จะน้อยลง เรื่องของการแบ่งปันจะเข้ามาแทน โดยการทำกิจกรรมครูจะต้องสังเกตว่า เด็กคนไหนที่ทำตัวแปลกแยกหรือด้อยในการทำงานกลุ่ม พวกนี้เราต้องเอามาปรับพฤติกรรม เช่น เอามาทำงานร่วมกับครู หาวิธีละลายพฤติกรรมให้เกิดการยอมรับกันและกัน ต้องเสริมกิจกรรมเข้าไป กิจกรรมจะต้องสนุกเหมือนกับการเล่น”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ข

(สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2563)

“ต้องพูดถึงความเคารพในตนเองก่อนเป็นอันดับแรก เด็กที่ทำลายรูปเขียนของตัวเอง ก่อนที่เขาจะฉีกหรือทำลายแสดงว่ามีอะไรเกิดขึ้น เช่น เขา Judge มันหรือมีประสบการณ์ที่ถูก Judge ว่าอันนี้มันไม่ดีหรือผิด เพราะเราไม่มีพื้นที่ให้เขารักหรือเคารพตัวเอง ในช่วงวัยอนุบาลภาพวาดของเด็กเราเรียกภาพ Freedom อีสรภาพ Rudolf Steiner พูดถึง Philosophy of Freedom ว่าสิ่งสำคัญของมนุษย์ต้องการไม่ยึดติดกับอะไร เราจะทำยังไงให้เด็กเคารพตัวเอง”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ก (สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2563)

“การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เป็น Pattern หรือแบบแผนของการซ้ำ การเรียนรู้ให้เด็กได้ประสบการณ์ซ้ำ ๆ จนเกิดการจดจำและสมองเกิดความเข้าใจ และอีกหนึ่งอย่างที่สำคัญคือ ข้อตกลง ที่เราต้องแจ้งก่อนทุกครั้ง โดยบอกเหตุผล”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ข (สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2563)

“Focus ไปที่เด็กเล็กโดยเฉพาะเด็กประถม ศิลปะจะช่วยปลดปล่อยพลัง อารมณ์ ความคิดอะไรบางอย่างที่ค้างคา เด็กที่เป็นผู้กระทำก็จะได้ปลดปล่อยอะไร โดยไม่ต้องไปลงกับเพื่อน เรื่องใหญ่ ๆ 3 เรื่องที่มองว่าสำคัญคือ ศิลปะ ดนตรี กีฬา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้ทำควรจะได้สนุกได้ปลดปล่อย วัตถุประสงค์เบื้องต้นควรจะสนุก ผ่อนคลาย การเรียนในทุก ๆ อย่างควรจะต้องเอื้อผู้เรียน ทำให้เกิดบรรยากาศที่ทำให้เขาพร้อมที่จะเรียนรู้ สนุกสนาน หรือท้าทายให้คิด อยากจะรู้มากขึ้น หาอะไรนอกห้องเรียนเติมเข้ามาอีก อยากจะก้าวหน้าเติบโต ห้องเรียนต้องปรับให้ผู้เรียนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงหรือรู้ว่าทำไปเพื่ออะไร ไปใช้ประโยชน์ตรงไหน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ก
(สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2563)

“ควรเน้นไปที่การทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ให้ผู้เรียนใช้ความสามารถในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นฟันเฟืองให้งานดังกล่าวสำเร็จอย่างสวยงาม โจทย์และบรรยากาศการทำงานเป็นไปในเชิงบวก โดยครูคอยดูแล สนับสนุน และให้กำลังใจ”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ข
(สัมภาษณ์ 31 สิงหาคม 2563)

2.4 องค์ประกอบของเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ของกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียน โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.14 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียน

ความคิดเห็น	จำนวน
เนื้อหาตามหลักสูตรคงไว้ตามแผนเดิม โดยอาจจะบูรณาการกับประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการมุ่งเน้น	3
การคิดหัวข้อที่เป็นกลาง ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ หรืออาจตั้งหัวข้อที่อยู่ใกล้ กับตัวเด็ก	2
การคิดหัวข้ออาจจะให้สะท้อนทั้งในมุมมองของตัวเอง และเห็นมุมมองของคนอื่น	2

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า เนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนคือ เนื้อหาการเรียนรู้คงตามหลักสูตรโดยนำไปบูรณาการหรือประยุกต์ใช้กับประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ โดยให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดและมุมมองของตนเอง การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การสื่อสารเชิงบวก การสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจอารมณ์ของตนเอง และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมีรายละเอียดข้อความความคิดเห็นดังนี้

“การพัฒนาเนื้อหาอาจจะต้องทดลองดูหลาย ๆ Topic ถ้าให้คิดอย่างเป็นกลางก็คือ Topic ที่เป็น Neutral ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ หรืออาจตั้งหัวข้ออะไรก็ได้ที่อยู่ใกล้ ๆ ตัว เช่น ถ้าน้องร้องไห้ เราจะทำอย่างไรดี เด็กเป็นวัยที่อยากทดลอง การคิดหัวข้ออาจจะให้สะท้อนทั้งในมุมมองของตัวเอง และเห็นมุมมองของคนอื่น ควรให้เด็กได้ฝึกวิจารณ์ภาพ มีความรู้ Visual literacy”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ก

(สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2563)

“เนื้อหาตามหลักสูตรต้องคงไว้ อาจจะบูรณาการกับประเด็นต่าง ๆ สำหรับเด็กประสบการณ์เล่นเป็นสิ่งสำคัญ ให้เด็กมีความสุขลดทอนขั้นตอนการสอนแบบ One-way ให้เป็นแบบ Self-discovery”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ข

(สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2563)

“Content ก็แล้วแต่ว่า ในแต่ละครั้งมุ่งเน้นด้านไหน เช่น พื้นที่ส่วนตัว หน้าบอกอารมณ์ การจัดกิจกรรมต้องให้เขาเข้าใจอารมณ์ของตัวเองก็ปรับเรื่องนี้ให้เข้ากับหัวข้อในแต่ละครั้ง เช่น เรียนเรื่องธรรมชาติก็อาจจะเป็นธรรมชาติของสีหน้า อารมณ์ บางทีเด็กก็ยังไม่รู้อารมณ์ของตัวเอง คนเราจะทำพฤติกรรมอะไรออกมา เพราะเขาได้อะไร มีพฤติกรรมตอบสนองอย่างไร”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ข (สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2563)

“กิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนเดิมได้ แต่เพิ่มการทำข้อตกลง เช่น เราจะไม่แก่งงานเพื่อน จะไม่ตัดสินงานเพื่อน และไม่ทำพฤติกรรมอะไรที่เป็นลบ ให้เหตุผลกับทุกอย่างที่เราได้ทำข้อตกลงไว้ โดยย้ำข้อตกลงทุกครั้งเพื่อให้เด็กเกิดประสบการณ์ซ้ำ ๆ เป็นการมอบ skill ให้เด็ก ๆ ผ่านข้อตกลง อย่างการ Comment งานเพื่อนอาจจะพูดว่า เราดูงานนี้แล้วเรารู้สึก เรามอบทักษะการสะท้อนกลับอย่างเป็นมิตรได้ เด็ก ๆ ได้ฝึกทักษะผ่านกิจกรรมศิลปะ ทุกคนได้ฝึก Reflection โดยอาจจะชวนดูรูปแล้วสร้าง Storytelling เป็นการฝึกความคิดสร้างสรรค์ บูรณาการศิลปะ กับการสื่อสารและการ Reflection เราทำ Agreement สร้างทักษะการสื่อสารเชิงบวก การ support ซึ่งกันและกัน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ข (สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2563)

“ครูจะต้องสอนให้เด็กเรียนรู้ตนเอง เรียนรู้การจัดการอารมณ์ตัวเอง และไม่ไป bully คนอื่น สองคือ การเรียนรู้ในแง่กฎกติกาการอยู่ร่วมกัน รวมทั้งกฎหมายและสิทธิหน้าที่”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ก (สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2563)

“ความงามในความหลากหลายและความแตกต่างระหว่างบุคคล ความงามในสิ่งที่ไม่สมบูรณ์”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ข
(สัมภาษณ์ 31 สิงหาคม 2563)

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัดเห็นว่า การวาดภาพเพื่อการบำบัดจะไม่มีที่ตั้ง
โจทย์

“สิ่งที่เขากำลังวาดเป็นสัญญาของเด็ก เราดูว่าเป็นสัญญาแบบไหน เป็นสัญญาที่ดีหรือสัญญาที่มี Trauma ประเด็นคือเรากำลังมองในเชิงองค์รวม เราจะพาเขาออกจากสัญญาอย่างไร สิ่งที่จะทำให้เด็กออกจากสัญญาได้คือ ความว่าง ในการวาดภาพระบายสี เราแบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ Drawing กับ Painting เราจะไม่เรียกสัญญากลับมา ฉะนั้นการวาดภาพในเชิงบำบัดเราจะไม่ตั้งโจทย์ เนื่องจากเขาอยู่กับสัญญาอยู่แล้วโดยตัวเขา”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ก (สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2563)

2.5 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น

ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนที่ควรจะเป็น โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.15 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนที่ควรจะเป็น

ความคิดเห็น	จำนวน
การฝึกให้นักเรียนได้ฝึกใช้ความคิดจากเรื่องราวหรือเหตุการณ์	3
การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มให้เรียนรู้ร่วมกัน แก้ปัญหาพร้อมกันเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ	2
การใช้คำถามปลายเปิดเพื่อถามอารมณ์ความรู้สึกหากถูกกลั่นแกล้ง แล้วนำมาบูรณาการกับประเด็นต่าง ๆ ที่ครูกำหนดไว้สร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ	2
การให้รางวัลหรือคำชมเชยเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ดี	1
ครูควรทำให้เด็กเคารพตัวเอง ด้วยการที่ครูยอมรับของครูที่มีต่อเด็ก และการมอบหมายให้เขาทำหน้าที่ที่เหมาะสมกับเขา	1

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ที่ให้ข้อมูลเห็นว่า กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งต้องสร้างให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีการคิดของนักเรียน โดยเริ่มจากการฝึกให้นักเรียนได้ฝึกใช้ความคิดจากเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ครูยกตัวอย่างขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องมีความหลากหลาย โดยอาจใช้การสร้างสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ หรือเกม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) เปิดโอกาสให้นักเรียนทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนความสามารถและความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการใช้คำถามปลายเปิดเพื่อถามอารมณ์ความรู้สึกหากถูกกลั่นแกล้ง แล้วนำมาบูรณาการกับประเด็นต่าง ๆ ที่ครูกำหนดไว้สร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ รวมถึงการให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดที่มีต่อกิจกรรมและผลงานศิลปะ เพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาแนวความคิด และก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยครูและผู้ปกครองจะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยมีรายละเอียดข้อความความคิดเห็นดังนี้

“บูรณาการการเล่นเข้าไปในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็น Active learning แบบนี้ หรือสร้างสถานการณ์แล้วทำเป็นเกม ก่อนเรียน เราก็คงทำให้เด็กู้ก่อนว่า bully คืออะไร แล้วถามประสบการณ์ว่า ใครเคยถูก bully หรือเคย bully คนอื่น เราก็ต้องบอกเด็กว่าการ Bully เป็นสิ่ง

ไม่ดีและต้องให้เหตุผลว่าไม่ดีอย่างไร ถ้าไม่ bully กันจะดีอย่างไร ชั้น การสอนก็บูรณาการกับประเด็นต่าง ๆ และทำกิจกรรมที่มีลักษณะเป็น การเล่น จะทำให้เด็กเรียนรู้อย่าง Active กิจกรรมศิลปะต้องเปิดโอกาส ให้ทุกคนเข้ามาชื่นชม ดูว่าชอบงานศิลปะที่ทำตรงไหนที่สุด ซึ่งทำต้อง ตลอดปีการศึกษา การชื่นชมจะทำให้เด็กเปิดใจยอมรับกันและกัน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ข

(สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2563)

“ถ้าเราใช้ Scenario จากเหตุที่เกิดขึ้นจริงแล้วให้เขาเล่า ความคิด นำมาสู่การทำงานสร้างสรรค์ซึ่งเค้าก็จะระบายความรู้สึก ออกมาเป็นผลงานศิลปะ การจะเกิดในลักษณะนี้ได้จะต้องเล่าความคิด และเปลี่ยนทัศนคติ เปิดโอกาสตรงจุดที่เขาถนัด และใช้หลักพลังบวกคือ ถ้าเขาสามารถจัดการกับอารมณ์ออกมาเป็นงานสร้างสรรค์ได้ เขาจะต้อง ได้รับ Reward เด็กจะเกิดการเรียนรู้ว่า วิธีที่ดีควรจะทำอย่างนี้มากกว่า”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ก (สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2563)

การออกแบบกิจกรรมศิลปะอาจจะเริ่มจากตัวฉันและสิ่งที่เกิด ขึ้นกับตัวฉัน แล้วผู้อื่นและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นตามมา กิจกรรมต้องดู วัตถุประสงค์เป็นหลักว่า ช่วงวัยในการเรียนรู้นั้น ๆ เด็ก ๆ ต้องการ พัฒนาทักษะอะไร เช่น กล้ามเนื้อ ความคิดสร้างสรรค์ การสะท้อน ความรู้สึก โดยมองอะไรที่เด็ก ๆ ได้เจออยู่แล้วในชีวิตประจำวัน เช่น วาดรูปต้นไม้ว่า หากเด็ก ๆ เป็นต้นไม้จะเป็นต้นอะไร ก็จะทำให้เห็นว่า ต้นไม้ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน แล้วเราอาจจะสร้างคำถามต่อไปเรื่อย ๆ เช่น ต้องมีริ้วไหม หรือการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มให้เรียนรู้ร่วมกัน แก้ปัญหาาร่วมกันเพื่อหาข้อตกลงกันเอง”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ข (สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2563)

“กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย อาจจะเป็น Role play ให้เขาคิดสถานการณ์หรือเหตุการณ์ หรืออารมณ์ความรู้สึกที่จะอธิบายสถานการณ์หรือสิ่งที่อยู่ในใจ แล้วเขียนเป็นการ์ตูนช่องหรืออะไรได้อีกหลายอย่าง จริง ๆ Medium คือการวาดรูป การทำกิจกรรม แต่หัวข้อที่จะกระตุ้นให้เขาคิดหรือทบทวนที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรมนอกชั่วโมง ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ น่าจะหลากหลาย เช่น ให้เขาแต่ละคนขึ้นมาเรื่องหนึ่ง เป็นงานกลุ่ม แต่ละคนก็ช่วยกันทำฉาก ทำ Costume ด้วยกัน เขียนการ์ตูนออกมาเป็นเล่มออกมา”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ก
(สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2563)

“ครูต้องรู้จักผู้เรียนทุกคนและมอบหมายงานให้ทุกคนมีการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือหรือได้แลกเปลี่ยนความสามารถ สนับสนุนซึ่งกันและกัน ไม่ให้โจทย์ที่ง่ายเกินไปหรือยากเกินไป แต่เป็นโจทย์ที่ท้าทาย โดยอาจมีกิจกรรมที่ได้พูดคุย หรือมีสถานการณ์ก่อนทำงาน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ข
(สัมภาษณ์ 31 สิงหาคม 2563)

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า กระบวนการจัดกิจกรรมจะต้องทำให้นักเรียนเกิดความเคารพ นับถือ และเกิดเจตคติที่ดีต่อตนเอง โดยครูจะต้องสังเกตนักเรียน เข้าใจความแตกต่าง ความเก่ง หรือจุดเด่นที่แตกต่างกันของนักเรียนแต่ละคน เพื่อมอบหมายงานที่เหมาะสมกับนักเรียนให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ให้นักเรียนระบายอารมณ์ความรู้สึกอยากกลั่นแกล้งผู้อื่นออกมาเป็นผลงานศิลปะ เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิดของนักเรียนว่าคุณค่าของตนเองเกิดจากการทำงานสร้างสรรค์ไม่ใช่การกลั่นแกล้งผู้อื่น

“ครูควรทำให้เด็กเคารพตัวเอง ด้วยการที่ครูยอมรับของครูที่มีต่อเด็ก การมอบหมายให้เขาทำหน้าที่ที่เหมาะสมกับเขา เช่น เขามีหน้าที่เอาดอกไม้ที่บ้านมาใส่ดอกไม้ เพื่อให้เขา Outstanding ในกระบวนการศึกษาด้านในที่เรียกว่า ศิลปะบำบัด เรากำลังไม่ทำงานกับสัญญาของเด็กก็คือความจำ เรากำลังทำงานวาดภาพในเชิงบำบัด เราจึงจะต้องเอาสัญญาออก เพราะว่าในรูปเต็มไปด้วยสัญญาทั้งหมดเลยหรือว่าความจำเด็กหนึ่งคนเวลามาในห้องบำบัดเวลาที่เขาเห็นดินสอเขาก็จะขีดเขียน เรากำลังมองว่า สิ่งที่เขากำลังวาดเป็นสัญญาของเด็ก”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ก (สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2563)

“กิจกรรมศิลปะที่เน้นแสดงออกทางอารมณ์และการเหลาความคิด ใช้สารคำถามบวกกับภาพศิลปะที่เกิดขึ้นบนอารมณ์และความรู้สึกของเขา เป็นการระบายอารมณ์เวลาที่เกิดความเครียดออกมา ในรูปของการสร้างสรรค์แทน การสร้างผลงานศิลปะในขณะที่กำลังเกิดอารมณ์ที่พุ่งซ่านและเกิดความรู้สึกคันไม้คันมืออยากจะทำลายเขา มาประดิษฐ์ออกมาเป็นผลงานสร้างสรรค์แทน มันต้องผ่านด้านหลายเรื่อง อันที่ 1 จะต้องฝึกให้เด็กมีตัวตนของเขาที่เรียกว่า self esteem ความนับถือตัวเอง ว่าตัวเองมีคุณค่ามันไม่ได้เกิดมาจากการกลั่นแกล้งคนอื่น อันนี้คือเราจะต้องเปลี่ยน Mindset ของเด็กว่า การกลั่นแกล้งไม่ใช่ Solution แต่ Solution ที่ดีคือออกมาในรูปของการสร้างสรรค์

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ก (สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2563)

“กระบวนการจัดอาจจะสอดแทรกการที่จะทำให้เด็กเข้าใจตัวเองก่อน เข้าใจว่าเขาเก่งเรื่องอะไร เข้าใจว่าแต่ละคนแตกต่างกัน การสอนจะต้องจบด้วยการให้ Feed back หรือ Reflect และครูควรจะให้กำลังใจในสิ่งที่เขาผ่านมามากที่สุด ก็จะเป็น cycle ที่ดี ให้เด็กเกิดเจตคติ

ที่ดีให้กับตัวเองได้ ครูก็ต้องมี *Very sharp perception* เพื่อสังเกต
เด็กแต่ละคน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ก

(สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2563)

ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งเน้นย้ำถึงเรื่องการกำหนดกติกาในการดำเนินกิจกรรม โดย
จะต้องทำข้อตกลงกับนักเรียนเป็นกติกาในชั้นเรียนถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมในชั้นเรียน พร้อมชี้แจง
เหตุผลเพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น รวมถึงครูจะต้องแจ้งวัตถุประสงค์และ
รายละเอียดของกิจกรรม โดยให้รางวัลเมื่อนักเรียนทำกิจกรรมได้บรรลุตามวัตถุประสงค์

“เริ่มต้น Class เราอยู่ในพื้นที่นี้ร่วมกัน เราจะบอกว่าเราจะ
ได้เรียนรู้อะไรบ้าง และแจ้งข้อตกลงพร้อมบอกเหตุผล ถ้าเด็กมี
พฤติกรรมที่ค่อนข้างน่าเป็นห่วงจะคุยเป็นการส่วนตัวเพื่อชี้แจงเหตุผลว่า
พฤติกรรมไม่เหมาะสมยังไง การให้เด็กเข้าใจตนเองสำคัญอย่างมากที่จะ
ทำให้เด็กไม่แกล้งคนอื่น”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ข (สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2563)

“การเริ่มกิจกรรมต้องแจ้งกติกา ทุกคนต้องทราบกฎด้วยกันว่า
กฎกติกาในห้องนี้คืออะไร อะไรทำได้อะไรทำไม่ได้ ทุกคนต้องรักษากฎ
ร่วมกัน เวลาทำกิจกรรมต้องบอกวัตถุประสงค์และอธิบายขั้นตอนการทำ
กิจกรรม อาจจะมีเล่นเกมหรือมีดาวหรือคะแนนสะสมด้วยให้เด็ก ๆ เกิด
self esteem เมื่อเขาทำกิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ในชั้นต่าง ๆ ที่
ทำให้เด็กเห็นว่าเขาทำได้ และควรให้เด็กประเมินตัวเองด้วย”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ข (สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2563)

2.6 สื่อและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียน

ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนที่ควรจะเป็น โดยสามารถสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.16 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสื่อและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนที่ควรจะเป็น

ความคิดเห็น	จำนวน
สื่อและอุปกรณ์สามารถใช้อุปกรณ์สำหรับศิลปะโดยทั่วไป	3
สื่อในชั้นเรียนจะต้องมีความเหมาะสมกับหัวข้อการเรียนรู้	3
สื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งจะต้องทำทลายความคิด สนุก และเชื่อมโยงกับชีวิต	2

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สื่อและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งสามารถใช้อุปกรณ์ศิลปะทั่วไปที่สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรม โดยในกิจกรรมการเรียนรู้ครูอาจสอดแทรกประเด็นต่าง ๆ ให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ ในมุมมองที่แตกต่างออกไป เช่น การมองเห็นของคนพิการทางสายตา การมองเห็นของสัตว์แต่ละชนิด เป็นต้น รวมถึงการสอนให้ใช้และแบ่งปันอุปกรณ์ศิลปะ โดยมีรายละเอียดข้อความความคิดเห็นดังนี้

“จากเนื้อหาที่ถูกกำหนดไว้แล้ว เราอาจจะสังเคราะห์ออกมาแล้ววางแผนการสอนว่า จะสอดแทรกเรื่องเหล่านี้เข้าไปได้อย่างไร สามารถเตรียมสื่ออุปกรณ์ที่สอดคล้องกับเนื้อหา แม้กระทั่งหากจะเน้น empathy เราอาจจะถามว่า คนที่เขาศพการทางสายตา เขามองเห็นแตกต่างอย่างไร”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ก

(สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2563)

“ด้านศิลปะก็ต้องให้เด็กได้เรียนรู้จากอุปกรณ์ศิลปะตามปกติ
เวลาเป็นกิจกรรมกลุ่มก็ต้องแบ่งปันการใช้ สอนให้ใช้อุปกรณ์ศิลปะ”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ข

(สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2563)

“สื่อและอุปกรณ์สามารถใช้อุปกรณ์สำหรับศิลปะโดยทั่วไปได้”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ข (สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2563)

“สื่อและอุปกรณ์ศิลปะโดยทั่วไป โดยเตรียมให้มีความพร้อมใน
การเรียน เป็นสื่อแบบใดก็ได้ที่เหมาะสมกับงาน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ข

(สัมภาษณ์ 31 สิงหาคม 2563)

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อเห็นว่า สื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้ง
จะต้องทำทลายความคิด สนุก และเชื่อมโยงกับชีวิต เพื่อทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ สนุก และเกิด
การเรียนรู้ โดยสื่อในชั้นเรียนจะต้องมีความเหมาะสมกับหัวข้อการเรียนรู้

“สื่อที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ทำให้ง่าย สนุก เชื่อมโยงกับ
ชีวิต ควรจะทำให้มีลักษณะคล้าย ๆ เกม ต้องเอื้อให้เด็กคิดหาทางออก
อื่น ๆ ซึ่งวิธีคิดแต่ละวิธีน่าสนใจ ถ้าเป็นอย่างนี้เด็กก็จะเริ่มสนุกในการหา
ความเป็นได้อื่น ๆ มากกว่าการทำตามคำสั่ง เกมเป็น Approach ที่
เหมาะกับเด็ก โดยสื่อในกิจกรรมในห้องเรียนต้องเหมาะกับหัวข้อนั้น ๆ”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ก

(สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2563)

2.7 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น โดยสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.17 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น

ความคิดเห็น	จำนวน
ทำให้เกิดบรรยากาศเชิงบวกที่ทำให้เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้ สนุกสนาน	6
ต้องให้เด็กได้มีสิทธิ์เลือกและทำในสิ่งที่เขาสนใจ	1
ครูมีบทบาทในการสนับสนุน เสริมแรง และช่วยเหลือผู้เรียน	1
การจัดบอร์ดแสดงผลงานของนักเรียน ให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสแสดงผลงานของตนเองตามจุดเน้นที่กำหนดไว้	1
ครูและพ่อแม่ต้องใจต้องเปิดให้สามารถวิพากษ์จุดอ่อนของตัวเองได้	1
ห้องเรียนต้องปรับให้ผู้เรียนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงหรือรู้ว่าทำไปเพื่ออะไร ไปใช้ประโยชน์ตรงไหน	1

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่า บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมจะต้องเป็นบรรยากาศเชิงบวก เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ครูจะต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สนุก เปิดกว้าง และท้าทายความคิดของนักเรียน รวมถึงการจัดบอร์ดแสดงผลงานของนักเรียน ให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสแสดงผลงานของตนเองตามจุดเน้นที่กำหนดไว้ในแต่ละครั้ง โดยมีรายละเอียดข้อความความคิดเห็นดังนี้

“บรรยากาศเชิงบวก เป็นสังคมที่ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยสภาพแวดล้อมในห้องเรียน บอร์ดแสดงงานมีความสำคัญเพราะเด็กจะภูมิใจเสมอเมื่องานของเขาได้แสดง แล้วการแสดงผลแล้วแต่ว่า ครูจะเน้นเรื่องอะไร เด็กทุกคนจะต้องได้รับโอกาสที่จะมีความสุข เช่น แสดงงานของเด็กที่แสดงความพยายามที่สุด ไม่ใช่คนที่สวยที่สุด เพราะฉะนั้นแล้วแต่ครูจะเน้น เสริมแรง หรือให้กำลังใจเรื่องอะไร เช่นว่า เด็กคนนี้อาจจะวาดรูปไม่เก่งแต่พรรณนาเก่ง คนนี้ Present เก่ง มันก็จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ว่า ในโลกนี้แต่ละคนมีความเก่งไม่เหมือนกัน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ก

(สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2563)

“นั่งเป็นกลุ่ม สนุกและมีความสุข มีทั้งกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ข

(สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2563)

“บรรยากาศการเรียนรู้นี้จะเน้นการเป็นกันเอง มีการสื่อสารโดยให้เด็กได้ฝึกสื่อสารโดยไม่มีถูกมีผิด เด็กที่ไม่ให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม อาจต้องคุยว่า เด็กต้องการอะไร แต่ควรให้เขายังได้มีส่วนร่วมในกลุ่มอยู่ หรือหากเขาไม่ต้องการร่วมกับเพื่อนเลยอาจจะต้องให้เด็กได้ทำในสิ่งที่เขาสนใจ สิ่งที่เขาขาดไปในระบบการศึกษาคือ ไม่ทางเลือก ต้องเรียนหมดเลย เด็กอาจจะอยากแสดงออกอย่างอื่น เด็ก ๆ อาจจะไม่มีพื้นที่ที่มอบทางเลือกให้เขา”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ข (สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2563)

“ครูและพ่อแม่ต้องใจต้องเปิดให้สามารถวิพากษ์จุดอ่อนของตัวเองได้ จะสามารถ Reflection ด้วยกระดาษก็ได้ ถ้าครูใจไม่เปิด การ bully เด็ก อาจเกิดขึ้นโดยที่ครูไม่รู้ตัว เพราะครูไม่รู้ตัวเองว่าไม่รู้อะไร ครูและผู้ใหญ่จะต้องพร้อมรับฟังเสียงสะท้อน ทั้งการบอกตรง ๆ หรือใช้วิธีการเขียนก็ได้ รวมถึงจะต้อง Open ถ้าจะเปิดประเด็นก็อาจจะใช้สถานการณ์ต่าง ๆ หรือข่าว เอามาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ก (สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2563)

“บรรยากาศจะต้องสนุก แต่อยู่ในกรอบ โดยให้เขาได้เรียนรู้ด้วย ผูกให้เด็กได้พูดแสดงความรู้สึกด้วยว่า เขาได้เรียนรู้อะไร”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ข (สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2563)

“การเรียนในทุก ๆ อย่างควรจะเอื้อผู้เรียน ทำให้เกิดบรรยากาศที่ทำให้เขาพร้อมที่จะเรียนรู้ สนุกสนาน หรือท้าทายให้คิด อยากจะรู้มากขึ้น หออะไรนอกห้องเรียนเติมเข้ามาอีก อยากจะก้าวหน้าเติบโต ห้องเรียนต้องปรับให้ผู้เรียนพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงหรือรู้ว่าทำไปเพื่ออะไร ไปใช้ประโยชน์ตรงไหน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ก

(สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2563)

“สภาพแวดล้อมและบรรยากาศเชิงบวก ครูมีบทบาทในการสนับสนุน เสริมแรง และช่วยเหลือผู้เรียน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ข

(สัมภาษณ์ 31 สิงหาคม 2563)

2.8 การประเมินผลการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น โดยสรุปเป็นตารางความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น

ความคิดเห็น	จำนวน
ครูจะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ (Rubrics) ที่มีความหลากหลาย	3
ให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดความรู้สึกในระหว่างการทำกิจกรรม และประเมินผลงานศิลปะของตนเอง	3
การส่งเสริมให้เด็กได้ประเมินตนเอง	3
ประเมินจากชิ้นงานและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก	1
ประเมินพฤติกรรม ทักษะสังคม และการนำเสนออย่างสร้างสรรค์	1
การประเมินผลงานคนอื่น ๆ	1
ประเมินการทำกิจกรรมกลุ่มและเพื่อนร่วมกลุ่ม	1

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า การประเมินผลการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งควรให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดความรู้สึกในระหว่างการทำกิจกรรม และประเมินผลงานศิลปะของตนเอง โดยครูจะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ (Rubrics) ที่มีความหลากหลายทั้งการประเมินความคิดสร้างสรรค์ เรื่องราว ความรู้สึก การนำเสนองาน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น โดยไม่มุ่งเน้นการประเมินด้านความสวยงามเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ประเมินผลงานของเพื่อนร่วมชั้นเรียน กำหนดกติกาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยไม่ล้อเลียนผู้อื่น สร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวกเพื่อให้ห้องเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัย โดยมีรายละเอียดข้อความความคิดเห็นดังนี้

“ขึ้นอยู่กับว่า ครูออกแบบ Rubrics ยังไง อาจจะแทรกเรื่องของสะท้อนความคิดไปด้วยก็ได้ นอกเหนือจากด้าน Production อย่างเดียว หรือบางครั้งอาจจะเป็นเรื่องของการทำงานเป็นทีมด้วยก็ได้ หรืออาจทำงานเดี่ยวแต่เป็นโหนดเดียวกัน แล้วเอามาร้อยเรียงเรื่องราวเข้าด้วยกัน แล้วเราน่าจะมีการส่งเสริมให้เด็กได้ self-evaluation ด้วยหรือเปล่า ก็ว่าย้อนกลับมาเรื่องสะท้อนความคิดให้เด็กลองสังเคราะห์งานตัวเอง ว่าจุดไหนที่เขาว่าสวยงามเป็นพิเศษ”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ก

(สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2563)

“ศิลปะก็ต้องประเมินจากชิ้นงาน ประเมินจากความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ครูต้องเปิดกว้างและยอมรับความแตกต่างด้านความงาม แต่ก็ต้องมีเกณฑ์ที่กำหนดไว้ด้วย ประเมินพฤติกรรมและการนำเสนออย่างสร้างสรรค์”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ข

(สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2563)

“ไม่ต้องมาประเมินกันที่สวยหรือเหมือน เพราะหากเริ่มต้นด้วยการไม่เคารพ Space เด็กก็จะรู้สึกว่าเขาทำอะไรผิดหรือเขาไม่เหมือนกับอะไร และจะทำให้รู้สึกไม่ไว้วางใจ จนเด็กไม่มีความมั่นใจในตนเอง ขาด Self ของเขาเอง Space คือความเคารพ ความวางใจ ความมั่นใจ ปัญหา Bully ที่เกิดขึ้นมันพอกพูนมาจากที่ไม่มีเลยในวัยเด็ก เพราะกระบวนการเลี้ยงดู การศึกษา”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ก (สัมภาษณ์ 7 สิงหาคม 2563)

“ประเมินความรู้สึกตัวเอง วันนี้เราเรียนรู้อะไรบ้าง ถ้าเขาไม่พูด อาจจะทำให้เขาเขียน เช่น เขียนเกี่ยวกับวันนี้ สะท้อนความคิดของตัวเอง รวมไปถึงการ Reflect งานเพื่อน ๆ ร่วมชั้นเรียน ประเมินการเรียนรู้ ทักษะสังคม ก่อนการลงโทษควรมีข้อตกลง มีกิจกรรมที่เป็นกลุ่มมากขึ้น ต้องดูว่า เด็กต้องการทักษะอะไรในช่วงวัยนั้น เป็นการเรียนรู้การยับยั้ง ชั่งใจทางอารมณ์”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ข (สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2563)

“การประเมินงานคนอื่น ๆ อาจจะเป็น Session หลัง ๆ โดยวางกติกาให้พูดในเชิงบวก หรือเราอาจจะให้มีการ Weight คะแนนด้วย ว่า เราให้คะแนนผลงานของเราเท่าไรและคนอื่นให้คะแนนเหมือนกันไหม หรืออาจจะให้มีการพูดว่าชอบหรือไม่ชอบต่อผลงาน เป็นการพูด ความรู้สึกของตนเอง และการให้กำลังใจกัน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ข (สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2563)

“การประเมิน In general เวลาที่จะประเมินควรที่จะฟังเด็ก ด้วยว่า เขาว่าอะไร คิดอะไร เด็กได้ Present ได้ถ่ายทอด และถ้าเขา ทำได้ดีได้ประณีต เรื่องการใช้สี ก็สามารถประเมินได้ หากครูจะให้ความเห็นอะไรก็ควรเป็นเชิงแนะนำ เช่น การใช้สีที่หลากหลายขึ้น วาดให้เรียบร้อยขึ้น ทำท่ายให้เขาลองในรูปแบบอื่น ๆ ดูบ้าง หรือครูอาจจะไม่ได้เป็นคน Judge แต่ให้เพื่อน ๆ ในห้องช่วยกันแสดงความคิดเห็น จะเป็นบรรยากาศในเชิง Positive ต้องเป็นที่ ๆ ทำให้เขารู้สึกสบาย สนุก ปลอดภัย โดยเราควรมีกติกาในการแสดงความคิดเห็น ไม่ล้อเพื่อน เพื่อให้ห้องเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัย”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ก

(สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2563)

“ควรประเมินการทำกิจกรรมกลุ่ม และประเมินเพื่อนร่วมกลุ่ม อาจเป็นเพื่อนประเมินเพื่อน ในลักษณะการใช้คำถามที่ว่า ใครมีหน้าที่ทำอะไรในกลุ่ม ทำให้ผลงานพัฒนาอย่างไร ควรพัฒนาผลงานอย่างไร”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ข

(สัมภาษณ์ 31 สิงหาคม 2563)

2.9 กิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่ากิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนควรเป็นกิจกรรมในรูปแบบการบูรณาการกับรายวิชาต่าง ๆ หรือเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อสร้างมุมมองที่หลากหลาย

“ในยุคนี้เป็นยุคของการบูรณาการเพื่อจะให้เด็กได้มุมมองอะไรใหม่ ๆ เช่น บูรณาการกับวิชาสังคม แล้วเอามาถอดบทเรียนเป็นงานศิลปะ แล้วเด็กจะมุมมองที่หลากหลายต่อโลกของความจริง และองค์ความรู้มันจะไม่แยกส่วน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ก

(สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2563)

“ถ้าเป็นศิลปะที่กล่อมเกลาค็เด็กก็ให้ทำเป็นกิจกรรมเดี่ยว ถ้าให้เด็กยอมรับซึ่งกันและกัน หรืออาจจะทำ role play ให้เด็กได้ฝึกบทบาทต่าง ๆ เด็ก จะได้เรียนรู้ความคิดและอารมณ์ แล้วจะเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้พูดมากขึ้น เป็นการบูรณาการกันของทัศนศิลป์กับ Drama”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ข

(สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2563)

“อาจจะตรงไปที่ปัญหาเลยก็ได้ว่า เราจะแก้งแก้งเพื่อนยังไงให้เพื่อนไม่ทุกข์ Challenge ให้เขาคิดว่ามันมีทางใหม่ที่หากจะแก้งเพื่อน โดยที่เขาไม่เดือดร้อน ทำให้เด็กจะได้คิด ศิลปะก็อาจจะลองหากิจกรรมดู หรือให้คนที่ bully กันมาทำกิจกรรมศิลปะร่วมกัน”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ก

(สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2563)

“กิจกรรมที่นอกเหนือจากกิจกรรมศิลปะ สันทนาการ ดนตรี เกม กิจกรรมเข้าจังหวะเพื่อช่วยเสริมให้บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นไปเชิงบวก”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ข

(สัมภาษณ์ 31 สิงหาคม 2563)

2.10 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า กิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งที่ออกแบบขึ้นมาควรมีการนำไปใช้กับครูผู้สอนก่อน เพื่อให้ครูเกิดความรู้ใหม่และเข้าใจในการนำไปใช้จริง รวมถึงยังเป็นการช่วยกันระดมความคิดเห็นของครูในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้ง โดยการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งจะต้องทำเป็นโปรแกรมป้องกันการกลั่นแกล้งโดยร่วมกับนักจิตวิทยาในการสร้างระบบเฝ้าระวัง ให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลสำหรับนักเรียนที่มีปัญหา และการสร้างกลุ่มไฝดีให้นักเรียนผลักดันกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์ และการป้องกันการกลั่นแกล้งควรสร้างความเป็นตัวตนให้กับนักเรียน ให้นักเรียนเกิดความเคารพและภาคภูมิใจในตนเอง เห็นว่าตนเองมีคุณค่าด้วยการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก โดยเริ่มจากครอบครัวและโรงเรียน

“ในฐานะของผู้จัดการการเรียนรู้ อาจจะออกแบบว่า 5 ครั้งทำกับคุณครู เพราะว่าบางครั้งคุณครูต้องการ Input ใหม่เพื่อเอาไปจัดการชั้นเรียน แล้วก็เวลาทำกับคุณครูจริง ๆ อาจจะมีการดึงประเด็นที่เป็นปัญหาจริง ๆ มาทำ เช่น การ Bully ให้ครูได้ทำกิจกรรมเดียวกับเด็ก หรือให้เล่น Role play เพื่อระดมความคิดเห็นในการแก้ปัญหาการ Bully”

ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะบำบัด ข (สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2563)

“ทำ Anti-Bully Program เป็นการมีส่วนร่วมของนักจิตวิทยา แยกคุยเป็นรายบุคคล สร้างระบบเฝ้าระวัง สร้างกองกำลังไฝดี”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ก (สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2563)

“การบำบัด CBT Cognitive Behavior Therapy เราจะให้ทุกคนรู้จักอารมณ์ มีอารมณ์อะไรบ้าง ความคิดคืออะไร แยกอารมณ์กับความคิดให้ออก บางครั้งเด็กทำพฤติกรรมไม่ดีเพราะเขา No Self รู้สึกไม่มีตัวตน เลยทำพฤติกรรมที่ไม่ดีออกไปเพื่อให้คนมาสนใจ การสร้าง self ต้องเริ่มตั้งแต่ครอบครัว และโรงเรียน โดยส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก”

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็ก ข (สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2563)

ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็นจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปได้ว่าผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีมุมมองต่อการกลั่นแกล้งของนักเรียนว่าเป็นปัญหาพฤติกรรมซึ่งมักจะเกิดการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดี โดยเด็กที่กลั่นแกล้งผู้อื่นจะแสดงพฤติกรรมเพื่อเรียกร้องความสนใจ ระบายความรู้สึก หรือเพื่อความสะใจ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า กิจกรรม

ศิลปะสามารถป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนได้ในมิติด้านอารมณ์ ด้วยการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตนเองผ่านการสร้างงานศิลปะ พัฒนามิตินด้านจิตใจช่วยกล่อมเกลาจิตใจ และพัฒนามิตินด้านสังคมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงผลกระทบของพฤติกรรมตนเองที่มีต่อผู้อื่น ซึ่งจุดมุ่งหมายสำคัญของกิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งคือ การใช้คำถามปลายเปิดในกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนสะท้อนความรู้สึกเพื่อให้เข้าใจอารมณ์ของตนเอง รวมถึงการให้อิสระในการแสดงความคิดเห็น การวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ และการยอมรับความเห็นผู้อื่น โดยเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรมให้คงตามหลักสูตรโดยนำไปบูรณาการหรือประยุกต์ใช้กับประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ โดยให้นักเรียนได้สะท้อนความคิด มุมมองของตนเอง และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นว่า กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งต้องสร้างให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีการคิดของนักเรียน โดยเริ่มจากการที่ครูและผู้ปกครองจะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลายและให้นักเรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) ใช้คำถามปลายเปิด บูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่ครูกำหนดไว้ สร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ เปิดโอกาสให้นักเรียนทำงานร่วมกัน สะท้อนความคิด และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความนับถือและเจตคติที่ดีต่อตนเอง โดยครูต้องสังเกตนักเรียน เข้าใจความแตกต่าง หรือจุดเด่นที่แตกต่างกันของนักเรียนแต่ละคน เพื่อมอบหมายงานที่เหมาะสมกับนักเรียนให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ซึ่งสื่อและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมสามารถใช้อุปกรณ์ศิลปะทั่วไปที่สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรม สื่อประกอบการเรียนรู้ต้องท้าทายความคิด สนุก และเชื่อมโยงกับชีวิต โดยบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมต้องเป็นบรรยากาศเชิงบวก เคารพความคิดเห็น และท้าทายความคิดของนักเรียน การประเมินผลการเรียนรู้ควรให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดความรู้สึกในระหว่างการทำกิจกรรมและประเมินผลงานศิลปะของตนเอง โดยครูต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ (Rubrics) ที่มีความหลากหลาย ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ประเมินผลงานของเพื่อนร่วมชั้นเรียน กำหนดกติกาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยไม่ล้อเลียนผู้อื่นเพื่อให้ห้องเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัย

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่ากิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งควรเป็นกิจกรรมในรูปแบบการบูรณาการกับรายวิชาหรือเรื่องราวต่าง ๆ โดยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า กิจกรรมศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งควรมีการนำไปใช้กับครูผู้สอนก่อน เพื่อให้ครูเกิดความรู้ใหม่และเข้าใจในการนำไปใช้จริง ควรทำโปรแกรมป้องกันการกลั่นแกล้งโดย

ร่วมกับนักจิตวิทยาในการสร้างระบบเฝ้าระวัง ให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลสำหรับนักเรียนที่มีปัญหา และการสร้างกลุ่มไฝ่ดีให้นักเรียนผลักดันกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์ และควรสร้างความเป็นตัวตนให้กับนักเรียน ให้เกิดความเคารพและภาคภูมิใจในตนเอง เห็นว่าตนเองมีคุณค่าด้วยการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก โดยเริ่มจากครอบครัวและโรงเรียน ซึ่งสามารถวิเคราะห์สถานการณ์การกลั่นแกล้ง แนวคิด และแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาจากการสัมภาษณ์ครูทัศนศิลป์และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาศิลปะ ศิลปะบำบัด จิตวิทยาเด็ก และด้านการออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ ดังนี้

สถานการณ์การกลั่นแกล้งและมุมมองต่อการกลั่นแกล้งของนักเรียนไทย: สถานการณ์การกลั่นแกล้งเป็นปัญหาพฤติกรรมซึ่งเกิดจากปัญหาการเลี้ยงดู เลียนแบบพฤติกรรม หรือธรรมชาติของนักเรียน แสดงพฤติกรรมเพื่อเรียกร้องความสนใจ ระบายความรู้สึก หรือเพื่อความสะใจ โดยการกลั่นแกล้งทางร่างกาย กีดกีดออกจากกลุ่ม พุดล้อเลียน และการทะเลาะและสร้างกลุ่มแอนตี้ทางไซเบอร์

ด้านจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรม: กำหนดจุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความเคารพและมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง โดยมุ่งเน้นการใช้คำถามปลายเปิดในกิจกรรม ให้นักเรียนสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง ให้อิสระในการแสดงความคิดเห็น การวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ และการยอมรับความเห็นผู้อื่น รวมถึงการกิจกรรมกลุ่มเพื่อการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรม: เนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรมควรนำไปบูรณาการกับประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ สอดแทรกเรื่องความงามที่แตกต่าง โดยให้นักเรียนได้สะท้อนความคิด มุมมองของตนเอง และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้: กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้นักเรียนเคารพ และมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง โดยครูเป็นแบบอย่างที่ดี ครูต้องสังเกตนักเรียน เข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน และมอบหมายงานที่เหมาะสมกับนักเรียนให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า โดยจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์งานศิลปะที่หลากหลาย นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ใช้คำถามปลายเปิดเพื่อถามอารมณ์ความรู้สึกของนักเรียนระหว่างการทำกิจกรรม ให้นักเรียนทำงานร่วมกัน และสะท้อนความคิด วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ ประเมินผลงานศิลปะของตนเองและผู้อื่นโดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ด้านสื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรม: สื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรมสามารถใช้อุปกรณ์ศิลปะทั่วไปที่สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรม โดยสื่อประกอบการเรียนรู้ต้องท้าทายความคิด สนุก และเชื่อมโยงกับชีวิต

ด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรม: บรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรมต้องเป็นบรรยากาศเชิงบวก สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ห้องเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัย โดยเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และท้าทายความคิดของนักเรียน

ด้านการประเมินผลการเรียนรู้: การประเมินผลการเรียนรู้ควรให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดความรู้สึกในระหว่างการทำกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและประเมินผลงานศิลปะของตนเองและของเพื่อนร่วมชั้น กำหนดกติกาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยไม่ล้อเลียนผู้อื่น โดยครูจะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ (Rubrics) ที่มีความหลากหลาย

ด้านประโยชน์ของกิจกรรมศิลปะ: ประโยชน์ของกิจกรรมศิลปะที่มีรูปแบบที่หลากหลายสามารถสอดแทรกเนื้อหาที่ช่วยเปิดมุมมองและแนวคิดใหม่ ๆ ช่วยพัฒนามิติด้านอารมณ์ด้วยการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตนเองผ่านการสร้างงานศิลปะ กล่อมเกลาจิตใจ และเห็นความแตกต่างของความสนใจของตนเองและผู้อื่น เข้าใจและตระหนักถึงผลกระทบของพฤติกรรมตนเองที่มีต่อผู้อื่น

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการจัดกิจกรรม

- ทุกรายวิชาควรร่วมมือกันสอดแทรกความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา ผลกระทบ และการป้องกันการกลั่นแกล้ง
- นำไปใช้กับครูผู้สอนก่อน เพื่อให้ครูเกิดความรู้ เข้าใจในการนำไปใช้จริง
- ทำโปรแกรมป้องกันการกลั่นแกล้งโดยร่วมกับนักจิตวิทยา ให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล สำหรับนักเรียนที่มีปัญหา
- การสร้างกลุ่มไฝดีให้นักเรียนผลักดันกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์
- สร้างความเป็นตัวตนให้กับนักเรียน ให้นักเรียนเกิดความเคารพและภาคภูมิใจในตนเอง

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การประเมินและนำเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินและนำเสนอแนวทางการพัฒนา กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยการวิจัยตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สถานการณ์การกลั่นแกล้งและแนวคิดในการจัด กิจกรรมเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาในทัศนะของครูทัศนศิลป์ และ วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อ ป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็น นำมาสรุปเชื่อมโยงและ วิเคราะห์กับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการ เพื่อสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อ การเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา สามารถอธิบาย รายละเอียดได้ตามตารางที่ 4.19 ดังนี้

ตารางที่ 4.19 ข้อเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกัน ของนักเรียนระดับประถมศึกษา

รายการ	แนวคิด ทฤษฎี และ หลักการ	แนวทาง การจัดกิจกรรมจาก ผู้เชี่ยวชาญ	ข้อเสนอของแนว ทางการจัดกิจกรรมและ สื่อการเรียนรู้
หลักการและจุดมุ่งหมาย ของกิจกรรม	-Self-Concept Theory -Self-Expression through art (Viktor Lowenfeld. Creative and Mental Growth, 1947) -การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) -ความสามารถในการ เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy)	การจัดกิจกรรมการ เรียนรู้เพื่อให้นักเรียน เกิดความเคารพและมี เจตคติที่ดีต่อตนเอง โดย มุ่งเน้นการใช้คำถาม ปลายเปิดในกิจกรรม ให้ นักเรียนสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง ให้ อิสระในการแสดง ความ คิดเห็น การวิจารณ์เชิง สร้างสรรค์ และการ ยอมรับความเห็นผู้อื่น รวมถึงการกิจกรรมกลุ่ม	การใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อ เป็นสะพานเชื่อม (Entry Point) ในการสื่อสาร อารมณ์และความรู้สึก ภายใตของผู้เรียน ถ่ายทอดออกมาเป็น ผลงานศิลปะ เพื่อพัฒนา ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) ให้ผู้เรียน มีความเคารพและมีเจต คติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น (Respect) และ มี

รายการ	แนวคิด ทฤษฎี และ หลักการ	แนวทาง การจัดกิจกรรมจาก ผู้เชี่ยวชาญ	ข้อเสนอของแนว ทางการจัดกิจกรรมและ สื่อการเรียนรู้
		เพื่อการทำงานเพื่อบรรลุ เป้าหมายร่วมกัน	ความสามารถในการ เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) อันจะนำไปสู่ การป้องกันการกลั่นแกล้ง รังแกกันของผู้เรียน การ จัดกิจกรรมจะต้องมุ่งเน้น ให้ ผู้ เรี ย น เกิด ประสบการณ์การเรียนรู้ ด้วยการสังเกต เข้าใจ และฝึกควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง โดย การใช้คำถามปลายเปิด ในกิจกรรม ให้สะท้อน อารมณ์ แสดงออกทาง ศิลปะ การสะท้อนคิด อย่างสร้างสรรค์ และการ ยอมรับความเห็นผู้อื่น รวมถึงการกิจกรรมกลุ่ม เพื่อการทำงานเพื่อบรรลุ เป้าหมายร่วมกัน ผ่าน การให้ข้อมูลย้อนกลับ และ การ เสริม แรง ทางบวก
เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ของกิจกรรม	- Role Playing for Character Education - Scenario-based learning	เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ของกิจกรรมควรนำไป บูรณาการกับประเด็น ต่าง ๆ ที่ต้องการให้ นัก เรี ย น เรี ย น รู้ สอดแทรกเรื่องความงาม ที่แตกต่าง โดยให้ นักเรียนได้สะท้อน ความคิด มุมมองของ	เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ของกิจกรรมเป็นไปตาม หลักสูตรการเรียนการ สอน เชื่อมโยงบูรณาการ หลักสูตรกับประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการให้นักเรียน เรียนรู้ โดยยกกรณีศึกษา (Case study) หรือ กำหนดสถานการณ์

รายการ	แนวคิด ทฤษฎี และ หลักการ	แนวทาง การจัดกิจกรรมจาก ผู้เชี่ยวชาญ	ข้อเสนอของแนวทางการจัดกิจกรรมและ สื่อการเรียนรู้
		ตนเอง และการรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น	(Situation) ให้ผู้เรียน สามารถคิด โดย ความสัมพันธ์ (Relational Thinking) กับเรื่องราวหรือ สถานการณ์ ใน ชีวิตประจำวันของตนเอง ได้ เช่น ประเด็นเกี่ยวกับ ความแตกต่างหลากหลาย ความงามที่แตกต่าง โดย ให้นักเรียนได้สะท้อน ความคิด มุมมองของ ตนเอง และการรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น
กระบวนการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้	-Inquiry-based Learning (Ask thought-provoking questions) -See-Think-Wonder strategy	กระบวนการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้จะต้องมุ่งเน้นการ ปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้ นักเรียนเคารพ และมี เจตคติที่ดีต่อตนเอง โดย ครูเป็นแบบอย่างที่ดี ครู ต้องสังเกตนักเรียน เข้าใจความแตกต่างของ นักเรียนแต่ละคน และ มอบหมายงานที่ เหมาะสมกับนักเรียนให้ เกิดความรู้สึกว่าตนเองมี คุณค่า โดยจัดกิจกรรม ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ สร้างสรรค์งานศิลปะที่ หลากหลาย นักเรียนมี ส่วนร่วมในการเรียนรู้ ใช้ คำถามปลายเปิดเพื่อ	กระบวนการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้จะต้องมุ่งเน้นการ ปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้ นักเรียนเคารพ และมีเจต คติที่ดีต่อตนเอง โดยครู เป็นแบบอย่างที่ดี ครูต้อง สังเกตนักเรียน เข้าใจความแตกต่างของ นักเรียนแต่ละคน และ มอบหมายงานที่ เหมาะสมกับนักเรียนให้ เกิดความรู้สึกว่าตนเองมี คุณค่า โดยกระบวนการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 5 กระบวนการ คือ 1) การรับรู้ข้อมูล (Recognition) การรับรู้

รายการ	แนวคิด ทฤษฎี และ หลักการ	แนวทาง การจัดกิจกรรมจาก ผู้เชี่ยวชาญ	ข้อเสนอของแนว ทางการจัดกิจกรรมและ สื่อการเรียนรู้
		<p>ถามอารมณ์ความรู้สึก ของนักเรียนระหว่างการ ทำกิจกรรม ให้นักเรียน ทำงานร่วมกัน และ สะท้อนความคิด วิचारณ์ อย่างสร้างสรรค์ ประเมินผลงานศิลปะ ของตนเองและผู้อื่นโดย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน</p>	<p>ข้อความรู้ การสังเกต และเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง โดย ผู้สอนใช้คำถามปลายเปิด เพื่อถามอารมณ์ ความรู้สึกของนักเรียน</p> <p>2) การปลดปล่อย (Release) การระบาย แสดงออกความรู้สึก และ ปฏิบัติสร้างสรรค์งาน ศิลปะที่หลากหลาย โดย นักเรียนมีส่วนร่วมในการ เรียนรู้ ทั้งรูปแบบของ การทำกิจกรรมเดี่ยวและ กิจกรรมกลุ่ม</p> <p>3) ความสัมพันธ์ (Relationship) การสร้าง ความสัมพันธ์กับผู้อื่นโดย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน</p> <p>4) การสะท้อนคิด (Reflection) การ สะท้อนคิดของตนเอง การวิจารณ์อย่าง สร้างสรรค์ ประเมินผล งานศิลปะของตนเอง และการได้รับข้อมูล ย้อนกลับจากผู้สอน</p> <p>5) การเสริมแรงทางบวก (Reinforcement) การ ได้รับการเสริมแรง</p>

รายการ	แนวคิด ทฤษฎี และ หลักการ	แนวทาง การจัดกิจกรรมจาก ผู้เชี่ยวชาญ	ข้อเสนอของแนวทางการจัดกิจกรรมและ สื่อการเรียนรู้
			ทางบวกจากผู้สอนตลอด การทำกิจกรรม
สื่อและอุปกรณ์การจัด กิจกรรม	- จัดบรรยากาศ สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ (องค์ประกอบในการจัด การศึกษาตาม พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับ ที่4) พ.ศ.2562)	สื่อและอุปกรณ์การจัด กิจกรรมสามารถใช้ อุปกรณ์ศิลปะทั่วไปที่ สอดคล้องกับเนื้อหาและ กิจกรรม โดย สื่อ ประกอบการเรียนรู้ต้อง ทำทลายความคิด สนุก และเชื่อมโยงกับชีวิต	สื่อและอุปกรณ์การจัด กิจกรรมสามารถใช้ อุปกรณ์ศิลปะทั่วไปที่ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ การเรียนรู้และกิจกรรม โดยจะต้องมีความ หลากหลาย เหมาะสมกับ ช่วงชั้น และกระตุ้นความ สนใจของผู้เรียน อาจมี การจัดทำสื่อ ประกอบการเรียนรู้ นอกเหนือจากการเรียน ในชั้นเรียนโดยการทำเป็น ลักษณะของเกม ทำทลาย และกระตุ้นความคิดของ นักเรียน ให้เห็น ผลกระทบของการกลั่น แกล้งรังแก และเชื่อมโยง กับชีวิต
บรรยากาศ และ สภาพแวดล้อมการจัด กิจกรรม	- จัดบรรยากาศ สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ (องค์ประกอบในการจัด การศึกษาตาม พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับ ที่4) พ.ศ.2562)	บรรยากาศ และ สภาพแวดล้อมการจัด กิจกรรมต้องเป็น บรรยากาศเชิงบวก สร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ ห้องเรียนเป็นพื้นที่ ปลอดภัย โดยเคารพ ความคิดเห็นซึ่งกันและ กัน และทำทลายความคิด ของนักเรียน	บรรยากาศ และ สภาพแวดล้อมการจัด กิจกรรมต้องเป็น บรรยากาศเชิงบวก สร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ ห้องเรียนเป็นพื้นที่ ปลอดภัย เคารพความ คิดเห็นซึ่งกันและกัน และ ทำทลายความคิดของ นักเรียน โดยการจัด

รายการ	แนวคิด ทฤษฎี และ หลักการ	แนวทาง การจัดกิจกรรมจาก ผู้เชี่ยวชาญ	ข้อเสนอของแนวทางการจัดกิจกรรมและ สื่อการเรียนรู้
			<p>บรรยายภาค และ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ผู้สอนจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียน ทั้งด้านปัญญา อารมณ์ และพฤติกรรม 2) ควรเปิดกว้าง กระตุ้น ความคิด สนุกสนาน ให้ อิสระในการเรียนรู้และ การสร้างสรรค์งาน 3) ควรกำหนดกติกาใน ชั้นเรียนให้นักเรียนเคารพ ความคิดเห็นของผู้อื่น และแสดงความคิดเห็น อย่างสร้างสรรค์ 4) ผู้สอนจะต้องให้ข้อมูล ย้อนกลับ และการ เสริมแรงทางบวก
การประเมินผลการ เรียนรู้	<p>- การประเมินผลการ เรียนรู้ 3 ด้าน คือ พุทธิ พินัย (cognitive domain) จิตพิสัย (affective domain) และทักษะพิสัย (psychomotor domain)</p> <p>- รูปแบบการ ประเมินผลการเรียนรู้ โดยประเมินการจัด ตำแหน่ง</p>	การประเมินผลการ เรียนรู้ควรให้นักเรียนได้ สะท้อน ความคิด ความรู้สึกในระหว่าง การทำกิจกรรม เปิดโอกาส ให้นักเรียนได้แสดง ความคิดเห็นและประเมินผล งานศิลปะของตนเอง และของเพื่อนร่วมชั้น กำหนดกติกาให้นักเรียน แสดงความคิดเห็นโดยไม่ ล้อเลียนผู้อื่น โดยครู	การประเมินผลการเรียนรู้ ควรให้นักเรียนได้สะท้อน ความคิดความรู้สึกใน ระหว่างการทำกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ แสดงความคิดเห็นและ ประเมินผลงานศิลปะของ ตนเองและของเพื่อนร่วม ชั้น กำหนดกติกาให้ นักเรียน แสดง ความ คิดเห็นโดยไม่ล้อเลียน ผู้อื่น โดยครูจะต้อง

รายการ	แนวคิด ทฤษฎี และ หลักการ	แนวทาง การจัดกิจกรรมจาก ผู้เชี่ยวชาญ	ข้อเสนอของแนว ทางการจัดกิจกรรมและ สื่อการเรียนรู้
	(Placement) ประเมินย่อย (Formative) ประเมิน วินิจฉัย (Diagnosis) และประเมินรวม (Summative)	จะต้องกำหนดเกณฑ์การ ประเมินผลการเรียนรู้ (Rubrics) ที่ มี ความ หลากหลาย	กำหนดเกณฑ์การ ประเมินผลการเรียนรู้ (Rubrics) ที่ มี ความ หลากหลาย โดยอาจแบ่ง การประเมินผลการเรียนรู้ ออกเป็น 3 ประการ คือ 1) ประเมินพฤติกรรม การแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน 2) ประเมินผลงาน เป็น การประเมินเนื้อหาและ องค์ประกอบของผลงาน โดยตัวผู้เรียน เพื่อนร่วม ชั้น และครูผู้สอน 3) ประเมินความสำเร็จ เป็นการประเมินในสิ่งที่ ผู้เรียนทำได้ดี หรือที่ทำ ได้ถนัด
ปัจจัยสนับสนุนการจัด กิจกรรม		- ปรับเปลี่ยนวิธีการคิด ของนักเรียน โดยเริ่มจาก ครูและผู้ปกครองต้อง เป็นแบบอย่างที่ดี - ทุกรายวิชาควรร่วมมือ กันสอดแทรกความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ปัญหา ผลกระทบ และ การป้องกันการกลั่น แกล้ง - นำไปใช้กับครูผู้สอน ก่อน เพื่อให้ครูเกิด ความรู้ เข้าใจในการ นำไปใช้จริง	การจัดกิจกรรมการ เรียนรู้เพื่อป้องกันการ กลั่นแกล้งจะต้องมีปัจจัย สนับสนุน ดังนี้ 1) ความเข้าใจที่มีต่อ ผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1) ธรรมชาติ ของผู้เรียน (Nature) เป็น เรื่องของสภาพร่างกาย ระดับฮอร์โมน เป็นต้น 2) การอบรมเลี้ยงดู (Nurture) การดูแลและ อบรมเลี้ยงดู ของ ครอบครัว และ 3) วุฒิ

รายการ	แนวคิด ทฤษฎี และ หลักการ	แนวทาง การจัดกิจกรรมจาก ผู้เชี่ยวชาญ	ข้อเสนอของแนวทางการจัดกิจกรรมและ สื่อการเรียนรู้
		<p>- ทำโปรแกรมป้องกันการกลั่นแกล้งโดยร่วมกับนักจิตวิทยา ให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล สำหรับนักเรียนที่มีปัญหา</p> <p>- การสร้างกลุ่มไฝดีให้นักเรียนผลักดันกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์</p>	<p>ภ า ว ะ (Mature) การศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมด้านอารมณ์</p> <p>2) ครู จะต้อง เป็นแบบอย่างที่ดี เปิดกว้างให้ผู้เรียนสามารถสะท้อนคิด กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ให้ข้อมูลย้อนกลับ และการเสริมแรงทางบวก และแยกคุยเป็นรายบุคคลกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ</p> <p>3) โรงเรียนและหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ สร้างระบบเฝ้าระวัง สร้างกลุ่มและเครือข่ายเด็กดี นักจิตวิทยาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม</p> <p>4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรายวิชาควรร่วมมือกันสอดแทรกความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาผลกระทบ และการป้องกันการกลั่นแกล้ง</p> <p>5) ครอบครัวต้องให้ความร่วมมือในการดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน ผู้ปกครองจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี</p>

จากตารางที่ 4.19 ผู้วิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้

หลักการและจุดมุ่งหมายของกิจกรรม คือ การใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อเป็นสะพานเชื่อม (Entry Point) ในการสื่อสารอารมณ์และความรู้สึกภายในของผู้เรียน ผ่านการแสดงออกและถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปะ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) มีความเคารพและมีเจตคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น (Respect) มีความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) อันจะนำไปสู่การป้องกันการกลั่นแกล้งของผู้เรียน การจัดกิจกรรมจะต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการสังเกต เข้าใจ และฝึกควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง โดยการใช้คำถามปลายเปิดในกิจกรรม ให้นักเรียนสะท้อนอารมณ์ ระบายความรู้สึก แสดงออกทางศิลปะ สะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์ และการยอมรับความเห็นผู้อื่น รวมถึงการกิจกรรมกลุ่มเพื่อการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ผ่านการให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงทางบวก

ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรม: เนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรมเป็นไปตามหลักสูตรการเรียนการสอน เชื่อมโยงบูรณาการหลักสูตรกับประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ โดยยกกรณีศึกษา (Case study) หรือกำหนดสถานการณ์ (Situation) ให้ผู้เรียนสามารถคิดโยงความสัมพันธ์ (Relational Thinking) กับเรื่องราวหรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ เช่น ประเด็นเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลาย ความงามที่แตกต่าง โดยให้นักเรียนได้สะท้อนความคิด มุมมองของตนเอง และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้: กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้นักเรียนเคารพ และมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง โดยครูเป็นแบบอย่างที่ดี ครูต้องสังเกตนักเรียน เข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน และมอบหมายงานที่เหมาะสมกับนักเรียนให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า โดยกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 5 กระบวนการ คือ

- 1) การรับรู้ข้อมูล (Recognition) การรับรู้ข้อความรู้ การสังเกต และเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง โดยผู้สอนใช้คำถามปลายเปิดเพื่อถามอารมณ์ความรู้สึกของนักเรียน

- 2) การปลดปล่อย (Release) การระบาย แสดงออกความรู้สึก และปฏิบัติสร้างสรรค์งานศิลปะที่หลากหลาย โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทั้งรูปแบบของการทำกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม
- 3) ความสัมพันธ์ (Relationship) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยการทำงานกลุ่ม การช่วยเหลือ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
- 4) การสะท้อนคิด (Reflection) การสะท้อนคิดของตนเอง การวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ ประเมินผลงานศิลปะของตนเอง และการได้รับข้อมูลย้อนกลับจากผู้สอน
- 5) การเสริมแรงทางบวก (Reinforcement) การได้รับการเสริมแรงทางบวกจากผู้สอน ตลอดการทำกิจกรรม

ด้านสื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรม: สื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรมสามารถใช้อุปกรณ์ศิลปะทั่วไปที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้และกิจกรรม โดยจะต้องมีความหลากหลายเหมาะสมกับช่วงชั้น และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน อาจมีการจัดทำสื่อประกอบการเรียนรู้นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียนโดยการทำเป็นลักษณะของเกม ทำท่ายและกระตุ้นความคิดของนักเรียน ให้เห็นผลกระทบของการกลั่นแกล้งรังแก และเชื่อมโยงกับชีวิต

ด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรม: บรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรมต้องเป็นบรรยากาศเชิงบวก สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ห้องเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัย เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และทำท่ายความคิดของนักเรียน โดยการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

- 1) ผู้สอนจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียน ทั้งด้านปัญญา อารมณ์ และพฤติกรรม
- 2) ควรเปิดกว้าง กระตุ้นความคิด สนุกสนาน ให้อิสระในการเรียนรู้และการสร้างสรรค์งาน
- 3) ควรกำหนดกติกาในชั้นเรียนให้นักเรียนเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นและแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์
- 4) ผู้สอนจะต้องให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงทางบวก

ด้านการประเมินผลการเรียนรู้: การประเมินผลการเรียนรู้ควรให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดความรู้สึกในระหว่างการทำกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและประเมินผลงานศิลปะของตนเองและของเพื่อนร่วมชั้น กำหนดกติกาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยไม่ล้อเลียนผู้อื่น โดยครูจะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ (Rubrics) ที่มีความหลากหลาย โดยอาจแบ่งการประเมินผลการเรียนรู้ออกเป็น 3 ประการ คือ

- 1) ประเมินพฤติกรรม การแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
- 2) ประเมินผลงาน เป็นการประเมินเนื้อหาและองค์ประกอบของผลงาน โดยตัวผู้เรียน เพื่อนร่วมชั้น และครูผู้สอน
- 3) ประเมินความสำเร็จ เป็นการประเมินในสิ่งที่ผู้เรียนทำได้ดี หรือที่ทำได้ถนัด

ด้านปัจจัยสนับสนุนการจัดกิจกรรม: การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งจะต้องมีปัจจัยสนับสนุน ดังนี้

- 1) ความเข้าใจที่มีต่อผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1) ธรรมชาติของผู้เรียน (Nature) เป็นเรื่องของสภาพร่างกาย ระดับฮอร์โมน เป็นต้น 2) การอบรมเลี้ยงดู (Nurture) การดูแลและอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และ 3) วุฒิภาวะ (Mature) การศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมด้านอารมณ์
- 2) ครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เปิดกว้างให้ผู้เรียนสามารถสะท้อนคิด กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงทางบวก และแยกคุยเป็นรายบุคคลกับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ
- 3) โรงเรียนและหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ สร้างระบบเฝ้าระวัง สร้างกลุ่มและเครือข่ายเด็กดี นักจิตวิทยาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม
- 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรายวิชาควรร่วมมือกันสอดแทรกความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา ผลกระทบ และการป้องกันการกลั่นแกล้ง
- 5) ครอบครัวต้องให้ความร่วมมือในการดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน ผู้ปกครองจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี

3.1 ผลการวิเคราะห์ผลประเมินแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผู้วิจัยได้นำร่างแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษานำเสนอต่อครูทัศนศิลป์ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ จำนวน 59 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง โดยผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีดังนี้

ตารางที่ 4.20 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง

ข้อ	รายการ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
		\bar{X}	SD.	แปลผล	\bar{X}	SD.	แปลผล
1	หลักการและจุดมุ่งหมายของกิจกรรม	4.49	0.59	มาก	4.15	0.76	มาก
2	เนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรม	4.44	0.62	มาก	4.24	0.72	มาก
3	กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.58	0.56	มากที่สุด	4.41	0.72	มาก
4	สื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรม	4.53	0.72	มากที่สุด	4.29	0.85	มาก
5	บรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรม	4.44	0.67	มาก	4.19	0.77	มาก
6	การประเมินผลการเรียนรู้	4.45	0.62	มาก	4.15	0.76	มาก
7	ปัจจัยสนับสนุนการจัดกิจกรรม	4.32	0.65	มาก	4.10	0.68	มาก
	รวม	4.46	0.63	มาก	4.22	0.75	มาก

จากตารางที่ 4.20 ผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) และผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) โดยผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

- 1) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของหลักการและจุดมุ่งหมายของกิจกรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) ส่วนความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$)
- 2) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) ส่วนความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$)
- 3) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) ส่วนความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$)
- 4) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของสื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) ส่วนความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$)
- 5) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$) ส่วนความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.19$)
- 6) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการประเมินผลการเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$) ส่วนความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.15$)
- 7) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของปัจจัยสนับสนุนการจัดกิจกรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$) ส่วนความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.10$)

ครูทัศนศิลป์ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง โดยมีรายละเอียดของข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

- 1) ด้านหลักการและจุดมุ่งหมายของกิจกรรม ผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์มีความเห็นว่านักเรียนประถมอาจมีการสื่อสารด้วยแสดงออกทางศิลปะไม่ชัดเจน ควรเพิ่มการอธิบายทำความเข้าใจเพื่อความชัดเจนถูกต้องของกิจกรรม และควรมีการปลูกฝัง ปรับความคิด (Mind set) กับเด็กอนุบาล

2) ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของกิจกรรม ผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์มีความเห็นว่าการดำเนินการจำลองที่มีในเนื้อหาการเรียนรู้ควรกระตุ้นสมองส่วนอารมณ์ความรู้สึกให้นักเรียนมีอารมณ์ร่วม

3) ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์มีความเห็นว่าการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมมากที่สุด การสะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์ต้องเกิดประโยชน์ และมีทางแก้ไขอย่างถูกต้อง

4) ด้านสื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรม ผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์มีความเห็นว่าการผลิตคู่มือออนไลน์เกี่ยวกับการป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียน เช่น การล้อชื่อพ่อแม่ การล้อเรื่องเพศ ฐานะครอบครัว รูปร่างกายตา

5) ด้านปัจจัยสนับสนุนการจัดกิจกรรม ผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์มีความเห็นต่อปัจจัยสนับสนุนการจัดกิจกรรมดังนี้

- ควรให้ความรู้กับผู้ปกครองในการดูแลอบรมเกี่ยวกับปัญหาการกลั่นแกล้ง การดูแลและผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อโดนกลั่นแกล้ง
- กิจกรรมต้องสร้างความภาคภูมิใจให้กับนักเรียน ในหัวข้อที่เกี่ยวกับความสนใจความถนัดของผู้เรียน เพื่อเพิ่ม Self-esteem ให้กับผู้เรียน
- การพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน มีปัจจัยหลายด้านเกี่ยวข้อง ควรขยายผลต่อชุมชนต่อไป
- ปัจจุบันในโรงเรียนมีนักเรียนที่ไม่ใช่สัญชาติไทยด้วย ดังนั้นในบางกิจกรรมอาจมีข้อจำกัดในการสื่อสารหรือการจัดกิจกรรม

ผลการประเมินแนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยครูทัศนศิลป์ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และผู้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์สามารถสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ศิลปะเพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ประโยชน์